

1982/83:159

Måndagen den 30 maj em.

Kl. 19.30

21 § Svar på interpellation 1982/83:118 om åtgärder mot arbetslösheten (forts. från prot. 158)

Anf. 100 OLOF JOHANSSON (c):

Herr talman! Jag skall först understryka att jag uppskattar den mer dämpade ton som arbetsmarknadsministern använder i dag i dessa frågor än den hennes partikamrater för det mesta använde under valrörelsen.

Det finns anledning att återigen betona, att med de förväntningar som ni har skapat – för det har ni gjort – ställer det också särskilda krav på att ni förverkligar er politik och lyckas visa på resultat. Huvudpunkten i Thorbjörn Fälldins interpellation är naturligtvis att ni hittills inte har lyckats visa det. Och ni har inte heller lyckats göra troligt att ni kommer att lyckas visa stora resultat. Det är nämligen inte så enkelt, som det ibland har framställts, att klara en full sysselsättningspolitik i den internationella miljö varav vi är en del.

Det var bra att Anna-Greta Leijon sade – jag tar det som en bekräftelse – att hon också anser att arbetslöshetstalen 127 000 resp. 48 000 arbetslösa ungdomar i oktober är en mer rättvisande bild av verkligheten vid regeringsskiftet än de siffror som finns i interpellationssvaret.

Nej, jag var inte ute efter att misstänkliggöra er för att det skulle finnas politisk taktik med i bilden. Jag trodde inte ens att ni ville dölja detta. Men det var ju alldeles tydligt i denna skrift att det redan här fanns en motsättning i den interna diskussionen inom socialdemokratien, men det kom aldrig fram på samma tydliga sätt som det har gjort efter regeringsskiftet. Jag noterar att skribenten i "Mitt i tiden. Så vanns väljarna" helt riktigt säger:

"I valsporten, i agitationen, i TV-utfrågningen av Olof Palme och i den ekonomiska TV-debatten med Kjell-Olof Felt" – jag har referaten av den tillgängliga, så jag behöver inte gå bara till detta citat – "fanns knappast ett spår kvar av den stramhet med utgifterna som ändå finns inskriven i de officiella ekonomiska programmen."

Det program man syftar på är väl det som arbetsmarknadsministern också syftar på i sitt interpellationssvar.

Måndagen den
30 maj 1983

*Om åtgärder mot
arbetslösheten*

Därför finns det en klar spänning i förhållande till det uttalande som finansministern här har gjort. Vi har från oppositionens utgångspunkt inte fått klarhet i vilken regeringens politik på detta område egentligen är. Vilka resurser anser ni långsiktigt står till förfogande för de arbetsmarknadspolitiska åtgärder som ni anser nödvändiga? Här finns klart motstridiga uttalanden från regeringen, och på den punkten har vi inte fått något klagörande svar.

Vi kunde före pausen här notera att vi har stigande arbetslöshetstal, och de stiger fortlöpande månad för månad efter regeringsskiftet – detta trots de mycket omfattande arbetsmarknadspolitiska åtgärder som ni har vidtagit. Detta borde föranleda en självkritisk granskning av den medelsarsenal som ni använder. Den tycks i varje fall inte fungera på kort sikt, trots att det är just den typ av åtgärder som borde göra det, utan det krävs någonting annat. Jag har i min inledning markerat vilka långsiktiga åtgärder på näringspolitikens, regionalpolitikens och arbetsmarknadspolitikens områden som jag menar är nödvändiga plus att det måste sättas in speciella åtgärder när det gäller ungdomsarbetslösheten. Där måste man vara beredd att gå mera bestämt fram när det gäller att få till stånd ett samarbete mellan den politiska och den fackliga sfären samt avtal som innebär att parterna också tar sitt ansvar, inte bara för sina medlemmar utan också för dem som blir deras medlemmar i framtiden eller som – i värsta fall – blir utslagna.

Sedan hade arbetsmarknadsministern ett visst eldunderstöd från olika talare, och jag ber dessa debattörer om ursäkt för att jag tar dem i ett sammanhang. Jag noterade att Gävleborg, Västernorrland och Stockholm – var och en från sina utgångspunkter – hade konstaterat att den internationella krisen och den internationella lågkonjunkturen också gällde dessa regioner. Konstigare än så är det inte. Den trendmässiga nedgången i industrijobb som vi haft i Sverige sedan 1966 har naturligtvis slagit överallt i Sverige. Däremot är det felaktigt när man gör gällande att skogslänen skulle ha varit särskilt drabbade. Jag har statistik här som visar att i fråga om andelen förvärvsarbete av befolkningen i åldern 16–64 år har en större ökning skett i skogslänen än i övriga län.

Anf. 101 BENGT WITTBOM (m):

Herr talman! Låt mig först bara säga till Iris Mårtensson att jag nog uppfattar hennes anförande som mest fyllt av nostalgi och gamla regalier. Att arbetsmarknadsläget försämrats månad för månad sedan vi fick en socialdemokratisk regering är ett faktum – det kan inga besvärjelser i världen ändra på. Det är därför vi har den här debatten i dag.

Får jag sedan, herr talman, ägna några minuter åt arbetsmarknadsministerns inlägg.

Jag måste säga att det är med utomordentlig förvåning som jag tog del av hennes inlägg. Jag trodde inte att en arbetsmarknadsminister som tar sitt ansvar när det gäller redovisningen i riksdagen av regeringens politik kunde ens tänka sig att inte behandla seriöst framställda frågor om grundläggande förhållanden i ekonomin som påverkar utvecklingen på arbetsmarknaden

genom att avfärda dem med att säga att frågeställaren inte är seriös. De här frågeställningarna finns behandlade i moderata samlingspartiets partimotioner under alla de år jag har varit i riksdagen. Vad arbetsmarknadsministern nu säger är att vi inte är seriösa. Och sedan var det slut med resonerandet med moderata samlingspartiet. Jag tycker att det är en utomordentligt oförsiktig hållning som Anna-Greta Leijon intar.

Det måste ändå, herr talman, ligga i en ministers ansvar att inför riksdagen under paraplyet av interpellationsinstitutet redovisa regeringens politik. Det gör inte Anna-Greta Leijon. Vi fordrar att få svar på de frågor som vi framställer till regeringen och att inte avfärdas som oseriösa lycksökare i den här kammaren.

Vad kan då ligga bakom arbetsmarknadsministerns fullständiga ovilja att ens försöka diskutera viktiga sakförhållanden när det gäller utvecklingen på arbetsmarknaden? Det är ju inte så, Anna-Greta Leijon, att det bara är AMS-paket som reglerar situationen på arbetsmarknaden. Det är ju faktiskt så att kostnadsläget i industrin, kostnadsläget i den offentliga sektorn, tillväxten i ekonomin etc. faktiskt är de långsiktigt viktiga faktorerna. Men det vill inte Anna-Greta Leijon diskutera. Hon avfärdar dem som tar upp de här frågeställningarna som oseriösa. Vad är det som ligger bakom en sådan hantering av de här viktiga problemen? Vi har försökt i ett år att få diskutera de här frågorna med Anna-Greta Leijon.

Jag vill, herr talman, också få till protokollet antecknat att Anna-Greta Leijon inte svarade på några andra frågor heller, inte vad jag kunde märka i alla fall. Vad är det som ligger bakom detta? Ja, ursäkta mig, herr talman, om jag går långt, men jag kan inte sluta mig till något annat än att antingen måste det vara bristande sakkunskap om grundläggande förhållanden i ekonomin och på arbetsmarknaden, eller också – det är en förstulen tanke, herr talman – kanske arbetsmarknadsministern som en av de interna i det s. k. inre kabinettet har ägnat sin tid åt att vara med om och formulera snitsiga bannbullor mot enskilda parlamentariker i den här kammaren.

Jag har, herr talman, framställt ett antal frågor. Arbetsmarknadsministern vet vilka de är. Men bara för protokollet och för att ge arbetsmarknadsministern en chans att i nästa inlägg besvara dem, skall jag upprepa dem:

När blir det varaktigt sänkta kostnader för näringslivet i syfte att skapa riktiga och långsiktigt trygga jobb?

Hur många riktiga jobb slås ut genom den senaste arbetsgivaravgiftshöjningen, som kommer att beslutas innan kammaren denna vecka skils åt?

Hur många jobb slås ut i den privata tjänstesektorn genom devalveringens effekter och andra kostnadshöjningar?

Kommer eller kommer inte den offentliga sektorn att vara den viktiga faktorn när det gäller att skapa nya jobb under 1980-talet?

Är de höga ungdomslönerna betydelselösa för den skyhöga ungdomsarbetslösheten?

När får vi en effektiv arbetsmarknadspolitisk administration i det här landet?

Måndagen den
30 maj 1983

*Om åtgärder mot
arbetslösheten*

Tänker regeringen över huvud taget ta sig an grundorsakerna till strukturarbetslösheten?

Till sist, herr talman, vill jag notera att man från den här talarstolen kan uttala hur stor förståelse som helst för ungdomarnas situation på arbetsmarknaden, men jag har svårt att tro att man får någon särskilt stor förståelse när man så grundligt som socialdemokraterna och arbetsmarknadsministern avvisar ett system som fungerar så väl i andra länder, t. ex. i Schweiz och Österrike. Där administreras detta system av arbetsmarknadsministerns partikamrater. När får vi ett lärlingssystem på bred bas, arbetsmarknadsministern?

Anf. 102 LARS ULANDER (s):

Herr talman! Bengt Wittbom återkommer med en mängd frågor till arbetsmarknadsministern. Det är i och för sig inte min sak att ge mig in på detta. Men nu är det här ingen ny debatt. Bengt Wittbom tar upp påståenden om AMS så fort han över huvud taget går ut och talar offentligt. Det måste på något sätt vara ett problem att man ställer frågor och begär svar på dem för att sedan bemöta beskeden och kräva ytterligare sådana. Det kan inte finnas mer än i stort sett ett svar på de frågor som Bengt Wittbom tar upp.

Han säger ungefär på det här sättet: När får vi en effektivare administration av arbetsmarknadspolitiken? Bengt Wittbom sitter i en utredning som arbetsmarknadsministern har tillsatt för att se över AMS organisation. Bengt Wittbom vet också mycket väl att revisorerna, som har gått igenom AMS organisation, har sagt att organisationen i dagsläget är bra.

Sedan använder sig Bengt Wittbom av en tjänstemannarapport som över huvud taget inte är behandlad någon annanstans utan enbart av tjänstemännen. Utifrån den rapporten bedömer han att den administrativa delen av arbetsmarknadspolitiken inte är bra.

Jag tror inte att det finns någon större anledning att gå in i någon djup debatt med Bengt Wittbom om de här frågorna, för han är i det fallet döv på båda öronen.

Tydligt är det tradition bland moderaterna att gå ut och klandra arbetsförmedlingen. Bengt Wittbom frågar när vi skall få en arbetsförmedling som fungerar. Jag vill påstå att vi har en arbetsförmedling som fungerar. Naturligtvis kan den bli bättre. Men Bengt Wittbom har ju mycket stora möjligheter att i AMS-utredningen lägga fram sina förslag.

Jag tycker att moderaterna skall upphöra med sin tradition att komma med dessa påståenden. Man kan inte ställa sådana effektivitetskrav på en organisation som har till uppgift att få ut de kanske svårast placerade på arbetsmarknaden – handikappade, ungdomar m. fl. Även Bengt Wittbom borde begripa att man inte kan ha något slags ASEA-effektivitet på den verksamheten.

Sedan tar Bengt Wittbom upp frågan om ungdomslönerna. Egentligen är det väl inte bara ungdomslönerna som arbetsgivarna vill sänka, utan det är alla löner. Det är naturligtvis mycket svårt att gå ifrån principen lika lön för lika arbete.

Före middagsrasten påstod Bengt Wittbom här i kammaren att industriminister Thage Peterson har gått ut och påstått att han vill ha en utredning om ungdomslönerna. Thage Peterson har sagt att det är arbetsmarknadens parter sak att sköta detta. Han har kanske en uppfattning, men han har i en interpellationsdebatt med Bengt Wittbom i denna kammare gett det mycket klara beskedet att detta är arbetsmarknadens parter sak att klara ut.

Herr talman! Bara några ord om lärlingsutbildningen. Detta måste vara någon förflugen tanke, därför att om man skall följa den tanken fullt ut, betyder det att vi nu skall ta bort den mycket viktiga delen praktiska yrken som vi har på utbildningssidan. Vi skall ta bort en stor del av den skolreform som vi för inte så länge sedan fattade beslut om. Skall man göra som i Österrike – som Bengt Wittbom viftar med, och som jag tror att han kan rätt litet om – betyder det att gymnasieskolan skulle raderas, och det kan ändå inte vara meningen. I varje fall har han mycket svårt att övertyga oss socialdemokrater om detta.

Den diskussion som pågår på moderat håll om sysselsättningen är inte trovärdig när det gäller de andra frågorna heller.

Jag påstod i mitt första inlägg här i kammaren, att om man skulle följa den moderata sysselsättningspolitiken, skulle det betyda massarbetslöshet i detta land – den politiken är moderaterna tack och lov ensamma om.

Anf. 103 BENGT WITTBOM (m) replik:

Herr talman! Låt mig först bara be Lars Ulander att lyssna på vad som sägs i kammaren. Jag sade i mitt anförande beträffande ungdomslönerna och industriministern:

”Den kontinuerligt växande ungdomsarbetslösheten föranledde härnästens industriministern Thage Peterson att gå ut och rekommendera arbetsmarknadens parter att starta försöksverksamhet med lägre ingångslöner för ungdomar.”

Jag tycker att Lars Ulander skall tala med Thage Peterson så får han reda på att det var exakt vad Thage Peterson sade i den intervju som publicerades i tidningen Fri Köpenskap.

När det gäller AMS vill jag bara säga till Lars Ulander att detta inte är någon moderat tradition. Det är inte det det handlar om, det handlar om statens egna utredningsorgan. Vi kan ta riksrevisionsverket som exempel. Riksrevisionsverket har i rapport efter rapport sedan 1979 gått igenom samtliga av AMS tunga verksamhetsområden och i dessa rapporter kommit till slutsatser som är utomordentligt kritiska. Det är väl en sak om AMS hade tagit fasta på detta, men när AMS i dag talar om hur man ser på riksrevisionsverkets förslag till förbättring av effektivitet, kontroll och styrning m. m., säger man att man betraktar det mesta av riksrevisionsverkets förslag till förbättringar på detta område som orealistiskt och konstaterar att man fortsätter i stort sett som man gjort förut. Det kan man naturligtvis göra i hägnet av politiker som inte är beredda att kräva effektivitet.

Det går givetvis inte att driva AMS som man driver ASEA – det begriper

också jag, Lars Ulander. Men det går att driva AMS betydligt mycket bättre än i dag. Det har vi riksrevisionsverkets ord på, och det har vi AMS internrevisors ord på. Det beläggs också av den rapport som beskriver den ganska märkliga arbetssituationen på AMS. Om inte Lars Ulander vill lyssna på moderaterna, så kan han väl åtminstone lyssna på statens och riksdagens egna utredningsorgan.

Ungdomslönerna och lärlingssystemet behöver inte Lars Ulander och jag tröta om här i kammaren. Jag har träffat tillräckligt många socialdemokrater sedan vi lade fram förslaget och debatten kom i gång för att veta att de flesta tycker som vi, nämligen att förslaget är baserat på sunt förnuft. Det är inte alls så, Lars Ulander, att ett lärlingssystem i svensk tappning behöver förstöra kvaliteten i yrkesutbildningen, utan tvärtom skulle en revidering i de former vi föreslår faktiskt kunna innebära för det första väsentligt lägre arbetslöshet, för det andra bättre kvalitet i yrkesutbildningen och, framför allt, för det tredje betydligt lägre kostnader för arbetsmarknadspolitiken tillsammans med en säkerhet för att de medel vi är beredda att satsa på den faktiskt kommer de grupper till godo som i verklig mening behöver stöd och hjälp för att komma in på arbetsmarknaden.

Anf. 104 LARS ULANDER (s) replik:

Herr talman! Om det nu inte är en moderat tradition att i alla lägen angripa AMS, så kanske det är lättare att komma ifrån den här typen av diskussioner.

Bengt Wittbom säger att riksrevisionsverket är ytterligt kritiskt emot AMS sått att sköta sin verksamhet. Till det vill jag säga att Bengt Wittbom och jag för inte alls länge sedan har deltagit i en hearing med både riksrevisionsverket och AMS, och där framkom helt andra ting. De var mycket förstående för de "kvalitetsförluster" som man måste räkna med just i det system som AMS har på grund av den typ av arbeten som står till förfogande. Bengt Wittboms kritik är förmodligen en uppföljning av Ulf Adelsohns påhopp på just AMS. Moderaterna har riktat in sig på den här delen av arbetsmarknadspolitiken, och de tänker tydligen fullfölja kritiken i tron att de därigenom når några syften.

Beträffande gymnasieskolan och lärlingssystemet vill jag säga att ett lärlingssystem – icke i den tappning som Bengt Wittbom förespråkar, men ändå ett lärlingssystem – kan vara ett komplement till gymnasieskolan, men det kan absolut aldrig ersätta den. Det är emellertid precis detta Bengt Wittbom agiterar för. Oavsett på vilket sätt han gör det blir detta följden av ett förverkligande av det moderata förslaget i den här frågan.

Anf. 105 BENGT WITTBOM (m) replik:

Herr talman! Utomordentligt kortfattat: Det kan räcka med att citera vad generaldirektör Berggren på riksrevisionsverket faktiskt sade under hearingen. Jag tillåter mig att göra det:

"Låt oss inte tala om hur det var på AMS i går. Nej, låt oss inte ens tala om hur det är i dag. Låt oss tala om hur det kan bli i framtiden."

Det var som jag ser det ett utomordentligt försynt men ändå oerhört effektivt sätt att tala om att det inte står väl till på AMS i dag, men att det kan finnas en viss förhoppning om att det skall bli bättre. Då är det faktiskt pinsamt att företrädare för AMS bl. a. i AMS-utredningen talar om att de inte bryr sig om vad RRV har föreslagit när det gäller system- och kontrollförbättringar, utan att de tänker fortsätta som tidigare.

Beträffande lärlingssystemet vill jag till sist säga att vårt syfte när vi vill försöka konstruera ett system som är avpassat efter svenska förhållanden är att minska arbetslösheten bland ungdomar. Ert syfte, Lars Ulander, är tydligen att bibehålla det nuvarande systemet och en rekordhög ungdomsarbetslöshet.

Anf. 106 LARS ULANDER (s) replik:

Herr talman! Det här blir kanske litet av pajkastning, och jag tänkte inte ge mig in på någon sådan, men trots att jag känner till de medel moderaterna använder i arbetsmarknadspolitiska frågor tycker jag inte att de skall försöka framställa det så att andra partier i riksdagen, oavsett vilka, arbetar för en högre arbetslöshet. Skulle man ha följt moderaternas politik, som de drev den under valrörelsen och som de driver den här i riksdagen, skulle resultatet ha blivit förödande för de människor som söker arbete – det är helt klart.

Sedan när det gäller frågan om riksrevisionsverkets syn på AMS, så är det icke en riktig slutsats som Bengt Wittbom drar. Men jag tänker inte heller på den punkten fortsätta debatten, eftersom förmodligen också den debatten skulle få formen av pajkastning, och jag tänker som sagt inte ge mig in på den typen av debatt. Men jag skulle vilja råda Bengt Wittbom att göra en uppföljning till – det kan löna sig. Då slipper han komma med oriktiga påståenden.

Talmannen anmälde att Bengt Wittbom anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 107 IRIS MÅRTENSSON (s):

Herr talman! Jag skall bara påminna om två årtal och försöka bevisa hur sysselsättningen inom industrin i skogslänen var då. År 1976 var 243 800 människor sysselsatta, och år 1978 var 221 550 sysselsatta – alltså färre.

Bengt Wittbom säger att det är nostalgi när jag tar fram siffror för de gångna åren. Ja, jag kan också påminna om en del saker som det kanske kan vara lämpligt att nämna vid det här tillfället. Den borgerliga splittringen gjorde ju att vi var handlingsförlamade på många områden. Förnuftiga beslut i t. ex. energipolitiken förhalades ju flera år, därför att ni var helt oeniga. Inom skogsnäringen kunde ni inte under de sex åren i regeringsställning samla er till åtgärder för att öka avverkningen. Vad blev följden? Jo, nedlagda skogsindustrier, arbetslöshet och förlorade exportinkomster på flera miljarder – helt i onödan. Jag kan hålla med om att detta är nostalgi,

men det kan vara nyttigt att också belysa hur det var för några år sedan. Men jag förstår att det ibland är obehagligt att höra detta.

Anf. 108 Arbetsmarknadsminister ANNA-GRETA LEIJON:

Herr talman! När vi avbröt debatten för middagspaus hade jag just börjat att tala om situationen för ungdomarna på arbetsmarknaden. Jag tänker nu knyta an till den diskussionen.

När det gäller de yngsta av våra ungdomar på arbetsmarknaden – de som är 16, 17, 18 år – kan vi glädjande nog se att arbetslösheten har minskat något. Men problemen finns fortfarande delvis kvar, och därför är det angeläget att vi gör ytterligare insatser. Därför har också regeringen i kompletteringspropositionen föreslagit sådana åtgärder. Med de kompletteringar som görs där och med den vana som man börjar få ute på arbetsmarknaden att handskas med ungdomsplatser och annat tror jag att vi för de här yngsta ungdomarna funnit ett system som vi kan räkna med kommer att ge oss goda möjligheter att klara problemen, så att dessa ungdomar antingen finns i någon form av utbildning inom gymnasieskolans hägn, i en ungdomsplats eller i ett vanligt arbete. Jag tror att den upprepning av olika åtgärder som varit på gång ett antal år och det ökade samarbete mellan kommunerna och staten som vi har när det gäller dessa ungdomar nu ger resultat. För den gruppen tror jag att man med relativ optimism kan se fram emot en utveckling där vi kan klara problemen.

Svårigheterna är betydligt större för de äldre ungdomarna. Där har arbetslöshetstalen ökat. Det är viktigt för oss att vi försöker att hitta nya former för att motverka riskerna för en ökad ungdomsarbetslöshet bland dem som är 19–24 år. För den gruppen måste vi också försöka finna nya åtgärder utöver dem som vi redan har vidtagit. Det finns också i kompletteringspropositionen förslag härom, som anknyter till det aktuella läget på arbetsmarknaden och till de önskemål som man har fört fram, bl. a. från industrins sida och från arbetsgivarhåll. I den uppgång som man nu ser när det gäller orderingångarna på många företag och med det behov av nyanställningar som man har finns det också en risk för s. k. flaskhalsproblem, risk för att man inte får den utbildade personal som man behöver och som kan göra det möjligt för en att ta emot de order som företaget kan kamma hem och därmed också möjlighet att anställa ytterligare personal.

Vi har på många olika sätt sedan tidigare kunskaper om hur viktigt det är att vi söker alla möjligheter till utbildning i sådana situationer. För att ta de chanser vi nu har har vi därför i kompletteringspropositionen lagt förslag om utökningar av arbetskraftsutbildning och om omprioriteringar av arbetsmarknadsutbildningen, just i syfte att ge industrin en chans att vidareutbilda redan anställda till sådana yrkesområden där man vet att det annars kan uppstå flaskhalsproblem.

Vi har sagt att vi är villiga att ge industrins arbetsgivare mycket generösa statsbidrag för detta, men då anser vi att vi också kan ställa krav på motprestationer, krav på att industrin öppnar sina dörrar för ungdomarna. Vi har sagt att vi inte skall göra detta på något byråkratiskt sätt, så att vi

*Om åtgärder mot
arbetslösheten*

fastställer, från riksdagens eller regeringens sida eller från arbetsmarknadsstyrelsens sida, exakt hur det skall vara, utan vi har sagt att den motprestationen kan vara att man tar emot en ungdom som beredskapsarbetare, att man tar emot en praktikant, att man öppnar sina dörrar för en lärling, att man nyanställer eller att man i någon annan form tar in en vikarie. Det skall vara ett samarbete – en form av kontrakt, kan man säga – mellan arbetsförmedling och företag som avgör hur det skall fungera.

Det här är ett steg på väg mot ett system som vi på socialdemokratiskt håll länge har talat om och som i viss utsträckning fungerar redan i dag inom den kommunala och landstingskommunala sektorn, men som enligt vår mening gör det i alltför liten utsträckning. Det gäller en kombination av åtgärder där man satsar på utbildning av dem som redan är anställda, som man vet behöver utbildning och som man vet många gånger längtar efter utbildning, samtidigt som man öppnar arbetsmarknaden för ungdomarna, så att de kan få arbetslivserfarenhet. Den kombination av åtgärder som riktar sig till både vuxna och ungdomar tror vi på, och därför har vi också i kompletteringspropositionen lagt fram sådana förslag.

Vi har även försökt att påverka parterna att ta sitt ansvar i den här diskussionen. Det pågår ju förhandlingar mellan LO, PTK och SAF om den här frågan och andra frågor som rör ungdomsarbetslösheten. Jag har haft flera diskussioner med parterna om detta, och jag beklagar att man ännu inte har kommit fram till några överenskommelser. Våra förslag i kompletteringspropositionen syftar också till att försöka påskynda sådana överenskommelser.

Jag hade hoppats att Ingemar Eliasson skulle ha funnit denna debatt så angelägen att han haft tid att stanna kvar här – men det är möjligt att han har sakliga skäl för att vara frånvarande. Jag tycker att det inlägg som han hade om arbetsgivaravgiften klingade litet underligt; han hade ju kunnat medverka till att den här riksdagen fattat beslut om att inte höja arbetsgivaravgiften – folkpartiet, som ju säger sig vilja kämpa både för aktiv arbetsmarknadspolitik, för aktiv sysselsättningspolitik och mot ett budgetunderskott, borde, tycker jag, ha kunnat ställa upp på den punkten.

Får jag säga till Bengt Wittbom att den debatteknik som han representerar är litet trist, därför att han så litet lyssnar på vad andra säger, i dag liksom så många gånger förut. Lars Ulander var inne på det och nämnde exempel.

Jag kan nämna ytterligare ett exempel, ett typiskt sådant. Bengt Wittbom säger att socialdemokraterna måste lära sig att det inte bara är arbetsmarknadspolitik det gäller – det gäller t. ex. också kostnadsläget, som är oerhört viktigt på lång sikt. Jag vet inte hur många gånger Bengt Wittbom har sagt det.

Men jag har svarat på detta, senast i dag, skriftligt i interpellationssvaret, där Bengt Wittbom kunde läsa – om han hade velat. Jag citerar vad jag själv sade förut: "Avgörande för sysselsättningsutvecklingen i ett längre perspektiv är att vi förmår att få ner och bibehålla pris- och kostnadsökningarna på den nivå som råder i våra viktigaste konkurrentländer."

Det är likadant med många andra punkter: Bengt Wittbom fortsätter att

Måndagen den
30 maj 1983

*Om åtgärder mot
arbetslösheten*

ställa frågor men lyssnar inte när svaren kommer, och i längden blir det då en ganska trist debatt, som man kanske inte riktigt vill fortsätta att driva.

Jag har varit ute i landet och rest en hel del under våren. Jag har varit i de tre län som har den högsta arbetslösheten – Norrbotten, Blekinge och Värmland – och på många andra ställen. I de samtal som jag haft med företrädare för både arbetsgivar- och arbetstagersidan och för arbetslösa ungdomar och arbetslösa äldre finns det en väldig realism beträffande svårigheterna och beträffande allvaret i situationen på arbetsmarknaden – samtidigt som det finns en framtidstro. Man ser att det händer någonting som är positivt mitt i alla problem. Man ser att varslen minskar. Man ser att länsarbetsnämnderna har reviderat sina prognoser; även om de säger att arbetslösheten fortfarande är hög, har många länsarbetsnämnder ändå sagt: Den blir inte så hög som vi tidigare trodde.

Den politik som vi fört sedan vi kom i regeringsställning har alltså inneburit att vi har kunnat bromsa upp den utveckling som var på väg mot en mycket oroande situation på arbetsmarknaden. Vi har inte löst problemen än. Det kommer att ta lång tid; arbetslösheten är hög. Men den borgerliga politiken bäddade för att den skulle ha blivit ännu högre.

Nu är min taletid slut igen. Men jag hade egentligen – med instämmande – tänkt citera ett stycke ur centerns motion. Det får jag nu avstå från, men den tanke jag hade kan jag i alla fall redogöra för.

Anf. 109 OLOF JOHANSSON (c):

Herr talman! Jag har försökt att ganska noggrant hålla mig inom de gränser som är uppstakade i interpellationen och svaret på den. Det är klart att vi kan ha en allmänpolitisk debatt här varje dag – det är ju trevligt – men jag tror inte att vi har tid till det. I varje fall anser nog de som kommer efter oss på föredragningslistan – och möjligen också talmannen – att vi inte har det. Annars skulle jag starta en debatt om energipolitiken, om regionalpolitiken, om den ekonomiska politiken och om kompletteringspropositionen.

Låt mig bara slå fast att andelen förvärvsarbetande av befolkningen i åldern 16–64 år ökade under perioden 1975–1980, att regionalpolitiken inte innebär enbart en fördelning av regionalpolitikens resurser utan mycket annat också – som alla vet som känner till detta med skattcutjämnning, företagsstöd, arbetsmarknadspolitikens resurser etc. Detta vill jag ha sagt som en kommentar till SIFU-debatten.

Sedan tycker jag att det finns en huvudfråga som ryms inom interpellationen men som egentligen inte besvaras i interpellationssvaret. Det är den fråga som tydligen är föremål för ständig diskussion i regeringskansliet – möjligen också från olika utgångspunkter: i varje fall får jag det starka intrycket när jag läser vissa intervjuer att det inte finns någon samstämmighet på den här punkten. Eftersom jag inte kan få svar beträffande resursfrågorna, uthålligheten när det gäller att satsa på arbetsmarknadspolitiska åtgärder, förstår jag att det inte går att säga mer än vad arbetsmarknadsministern har sagt i interpellationssvaret till Thorbjörn Fälldin, nämligen att man tänker återkomma med kraftfulla insatser också under det kommande

budgetåret. Men i övrigt gör man inga preciseringar och för ingen principiell debatt kring resursfrågorna. Jag tycker det var synd att vi inte kunde få större klarhet på den punkten.

Sedan tycker jag att det är bra att arbetsmarknadsministern så klart understryker värdet av ungdomsplatserna. Men det är mycket svårt att förstå – det är i varje fall min erfarenhet – att det går en principiell gräns mellan en 17-åring och en 18-åring. Och det är mycket svårt att inse varför arbetsmarknadens parter ansvar upphör just vid den gränsen. Det gör det inte. Detta är en gemensam fråga för oss politiker och parterna på arbetsmarknaden. Jag hoppas att Anna-Greta Leijon ännu kraftfullare understryker detta ansvar inför de parter det gäller och de förhandlingar som nu pågår. Det är ju så, att en del av anledningen till att det har gått bättre för 16–17-åringarna är att vi när det gäller dem har varit mer förutsättningslösa i valet av metoder. Den offentliga sektorn skulle ha betydligt större möjligheter att göra en insats om man kunde vidga åldersgränserna en del.

Herr talman! Det går som sagt att diskutera det mesta i det här sammanhanget. Jag har noterat att arbetsmarknadsministern egentligen inte har bemött mig på någon punkt där jag har tagit upp hennes svar i sak. Och så länge inte motsatsen sägs, tar jag det som ett instämmande.

Anf. 110 BENGT WITTBOM (m):

Herr talman! För att kort visa att jag faktiskt också är utrustad med öron och lyssnar vill jag säga till arbetsmarknadsministern att även jag noterade denna passus i interpellationssvaret. Mot strävan att varaktigt hålla kostnadsläget för svensk industri i schack verkar – noterade jag – en lång rad skattehöjningar, som naturligtvis i slutändan drabbar produktionen. Med hänsyn till de motsättningar som då framstår mellan interpellationssvaret och faktiskt genomförda och kommande skattehöjningar är det självklart att man har rätt att fråga arbetsmarknadsministern hur det nu egentligen står till med regeringens vilja att hålla kostnadsläget för industrin och näringslivet i schack i syfte att försöka få bättre fart på investeringarna, bättre lönsamhet, större marknadsandelar och fler riktiga jobb.

Jag hade en frågedebatt med arbetsmarknadsministern bara för några dagar sedan, då vi diskuterade arbetsgivaravgifterna. Från moderata samlingspartiets sida hade vi med rätt stor glädje konstaterat att det faktiskt då höll på att inträffa vad vi betraktade som en omsvängning i regeringens syn på arbetsgivaravgifternas och skatternas inverkan på utvecklingen på arbetsmarknaden. Därför är det klart att jag i dag, då vi vet att det i alla fall blir en ytterligare arbetsgivaravgiftshöjning, är intresserad av att höra arbetsmarknadsministerns synpunkter på detta. Vi tar väl inte så alldeles allvarligt på den nu valda strategin att ge mittenpartierna skulden för att arbetsgivaravgiftshöjningen nu blir av. Det hade naturligtvis funnits andra alternativ för att undvika detta. Moderata samlingspartiet har de facto, Anna-Greta Leijon, ett alternativ som via besparingar innebär inte bara oförändrade arbetsgivaravgifter utan också sänkta arbetsgivaravgifter. Det

Nr 159

Måndagen den
30 maj 1983

*Om åtgärder mot
arbetslösheten*

betraktar vi som ett ganska konstruktivt sätt att försöka uppnå det mål som arbetsmarknadsministern anger i sitt interpellationssvar.

Anf. 111 Arbetsmarknadsminister ANNA-GRETA LEIJON:

Herr talman! Får jag bara framhålla, apropå det som Olof Johansson sade, att preciseringarna när det gäller de arbetsmarknadspolitiska utgifterna för nästa budgetår ju har getts i budgetpropositionen, som redan är behandlad av riksdagen, och i den kompletteringsproposition som skall diskuteras här senare under veckan. Att redovisa några ytterligare preciseringar av de beloppen ansåg jag inte vara nödvändigt i den här debatten.

Anf. 112 OLOF JOHANSSON (c):

Herr talman! Skall man tolka det så, att de kraftfulla insatser som nämns i interpellationssvaret är de förslag som redan har framlagts och ingenting annat och att detta enligt regeringens bedömning är vad som är möjligt att satsa på traditionell arbetsmarknadspolitik under det kommande budgetåret?

Anf. 113 Arbetsmarknadsminister ANNA-GRETA LEIJON:

Herr talman! Som Olof Johansson vet är behandlingsordningen den, att man framlägger en budgetproposition, och om man sedan när man studerar utvecklingen närmare finner att det finns skäl att göra kompletteringar, så gör man det i kompletteringspropositionen. Så har vi gjort. Om utvecklingen skulle visa att det behövs andra insatser senare, är det naturligtvis möjligt för regeringen att återkomma. I dagens läge gäller självfallet de bedömningar vi har gjort i kompletteringspropositionen, som ju ännu inte är behandlad av riksdagen.

Tyvärr kan vi konstatera att det finns partier här i kammaren som inte velat följa oss när det gäller de ytterligare kraftfulla insatser på arbetsmarknadspolitikens område som vi nu föreslår i kompletteringspropositionen.

Dessutom har vi så att säga i andra poster pengar som redan är beviljade av regeringen. Där har också ytterligare 1 miljard kronor redan anvisats i form av framför allt tidigareläggningar av statliga investeringar.

Anf. 114 OLOF JOHANSSON (c):

Herr talman! Jag noterar bara att arbetsmarknadsministern har undvikit att diskutera de åtgärder som är nödvändiga vid sidan av den traditionella arbetsmarknadspolitik. Från sysselsättningssynpunkt är det viktigt att vi inte begränsar oss till de traditionella arbetsmarknadspolitiska åtgärderna, men den debatten får vi väl föra i anslutning till den avslutande ekonomiska debatten med anledning av kompletteringspropositionen.

Överläggningen var härmed avslutad.

22 § Svar på fråga 1982/83:476 om graviditetsstörningar i samband med bildskärmsarbete

Nr 159

Måndagen den
30 maj 1983

Anf. 115 Arbetsmarknadsminister ANNA-GRETA LEIJON:

Herr talman! Marie-Ann Johansson har frågat sjukvårdsministern om hon vidtagit eller planerar vidta några åtgärder med anledning av rapporterna från USA och Canada om ett misstänkt samband mellan bildskärmsarbete och graviditetsstörningar.

Enligt gällande arbetsfördelning inom regeringen ankommer det på mig att besvara frågan.

Rapporterna som Marie-Ann Johansson syftar på är kända för regeringen. De kommer från Dallas och Atlanta i USA och från Toronto och Ottawa i Canada. Jag behöver knappast nämna att de väckt regeringens uppmärksamhet, detta i synnerhet som det är fråga om arbetsuppgifter som volymmässigt kommer att öka och där flertalet sysselsatta är kvinnor.

Regeringen har sedan rapporterna blev kända fortlöpande följt händelseutvecklingen dels via arbetarskyddsstyrelsen, dels via beskickningarna i Washington och Ottawa.

I USA och Canada har man inte kunnat finna något säkert samband mellan bildskärmsarbete och graviditetsstörningar. Man har emellertid satt i gång noggranna undersökningar för att finna ett eventuellt sådant samband. Dessa undersökningar kommer att studeras i Sverige så fort som resultat föreligger.

I Sverige har terminalarbete varit föremål för ett antal undersökningar men då framför allt med inriktning på de ergonomiska faktorerna. Vi har förskonats från händelser som kan tolkas som indikationer på ett samband mellan bildskärmsarbete och graviditetsstörningar. Efter rapporterna har man på bl. a. arbetarskyddsstyrelsen utan resultat sökt finna ett rimligt samband. Vi avvaktar därför de utländska undersökningarna med största uppmärksamhet.

Anf. 116 MARIE-ANN JOHANSSON (vpk):

Herr talman! Jag tackar för svaret på min fråga. Som jag nämnde i den har det framkommit i rapporter från Canada att man har upptäckt ett onormalt stort antal graviditetsstörningar i samband med bildskärmsarbete. I Canada tillsatte man en snabbutredning, som konstaterade att bildskärmarna förmodligen var ofarliga. Men man ansåg inte att det räckte för att stilla den oro som naturligt nog hade uppkommit hos många kvinnor. Man ämnar fortsätta forska och exempelvis studera riskerna med de låga stråldoser som bildskärmarna avger och som hittills har ansetts såsom ofarliga. Under tiden har man beslutat att gravida kvinnor skall ha rätt att få bildskärmsfritt arbete med bibehållen lön och andra gällande villkor.

Det framgår av svaret att regeringen ser allvarligt på frågan, vilket är bra. Men jag tycker ändå att regeringen intar en alltför passiv hållning. Jag tycker inte att det räcker med att invänta utländska forskningsresultat. Också i Sverige måste forskningen intensifieras. Man måste studera sambanden

*Om graviditets-
störningar i sam-
band med bild-
skärmsarbete*

Måndagen den
30 maj 1983

*Om graviditets-
störningar i sam-
band med bild-
skärmsarbete*

ytterligare utifrån tillgänglig statistik.

I svaret nämner Anna-Greta Leijon att man har gjort sådana undersökningar bl. a. på arbetarskyddsstyrelsen. Det framgår dock inte hur djupgående dessa har varit. Jag blev också litet förvånad, eftersom det verkar på svaret som om dessa undersökningar är avslutade. Det har visserligen gått en tid sedan jag först läste om rapporterna från Canada, och förmodligen upptäcktes de ännu tidigare hos arbetarskyddsstyrelsen. Men ändå måste sådana här undersökningar ta viss tid. Frågan är om det ens är möjligt att få fram några helt säkra resultat med tillgänglig statistik.

Först på senare år har arbetet med bildskärmar ökat mycket snabbt här i Sverige. Även om vi inte hittar några statistiska samband, får vi inte invagga oss i säkerhet. Det är därför viktigt att forskningen fortsätter, då även forskning om bildskärmar såsom arbetsplats och den arbetsmiljö som kan uppstå. Jag vet att sådan forskning pågår men menar att även de nya aspekterna måste tas med. Allra viktigast är kanske att arbeta för att få fram en bildskärm, som inte ens i små doser innehåller någon högspanning.

Den låga strålningen anses ofarlig, om man jämför den exempelvis med strålning från rymden. Men man frågar sig vad som händer när alla dessa ofarliga strålningar läggs på varandra. Vilken risk löper en kvinna som arbetar i ett rum med kanske fyra fem bildskärmar?

Jag hade hoppats att svaret skulle innehålla mer om att svensk forskning pågår, inte bara att man följer den utländska forskningen. Delar Anna-Greta Leijon min uppfattning att det är viktigt också med svensk forskning? Sådana krav ställs nu från de fackliga organisationerna.

Anf. 117 Arbetsmarknadsminister ANNA-GRETA LEIJON:

Herr talman! Vi tycker att detta är en oerhört viktig fråga, som vi måste följa mycket noga. Men om vi nu skulle sätta i gång en egen svensk forskning på detta område, vet vi att vi inte skulle få snabbare resultat än vi kan få fram genom att ha en mycket noggrann bevakning av vad som sker i USA och Canada. När det gäller detta område tvekar man inte om att delge andra länder sina kunskaper.

Arbetarskyddsstyrelsen har inte lagt dessa frågor åt sidan. Tvärtom förekommer här ett samarbete mellan arbetarskyddsstyrelsen och strålskyddsinspektionen. Man har utvecklingen under fortlöpande bevakning. Det är alltså inget arbete som är avslutat i den mening som Marie-Ann Johansson befarade.

Sverige är ett litet land. I vissa sammanhang är det viktigt att söka andra kontakter när det gäller forskningsarbete. Som jag sade och som Marie-Ann Johansson känner till har vi forskat ganska mycket om olika saker beträffande terminalarbete. Vi tror och vet att vi på det nordiska planet kan nå ett gott resultat genom samarbete. Just frågan om terminalarbetet såsom forskningsobjekt har vi därför tagit upp i det nordiska handlingsprogrammet för arbetsmiljöfrågor och sagt att det är ett lämpligt område för nordiskt samarbete.

När det gäller att bevaka den akuta situationen har vi gjort den

bedömningen att det snabbaste sättet för oss att få kunskap är att ha god kännedom om och kontinuerligt följa vad som sker i de stora länderna borta i väst. I övrigt krävs en mycket stor vaksamhet från berörda myndigheter.

Nr 159

Måndagen den
30 maj 1983

*Om graviditets-
störningar i sam-
band med bild-
skärmsarbete*

Anf. 118 MARIE-ANN JOHANSSON (vpk):

Herr talman! Det var bra med den precisering som gjordes, att man fortfarande studerar frågorna utifrån sambandseffekten, att man tittar på graviditetsstörningar kontra arbete med bildskärm och alltså inte har avslutat dessa studier.

Sedan vill jag absolut instämma i att det är viktigt att vi följer den forskning som pågår i USA och Canada. Men det pågår forskning även här kring terminalarbete och arbetsmiljö. Jag tycker att man också i vår forskning skall föra in den aspekt som jag har tagit upp i min fråga, och jag hoppas att det kommer att bli på det sättet.

En sak som jag inte hann med i mitt förra anförande var frågan om man som gravid kvinna skall ha rätt till omplacering, om man arbetar vid bildskärm. I Canada har kvinnorna fått den rätten.

TCO kommer att ställa ett sådant krav, vad jag förstår av deras tidning, i en skrift om arbetsmiljö som utkommer i juni. Gravida kvinnor skall ha rätt till omplacering.

Den rätten finns redan, men den gäller då framför allt fysiskt tunga arbeten. Jag tycker i och för sig att det finns ett visst fog för det här kravet, men ett problem är ju att man inte fångar upp den tid då en kvinna är gravid men fortfarande inte vet om det.

Jag skulle gärna vilja höra Anna-Greta Leijon förklara hur hon ser också på den saken.

Anf. 119 Arbetsmarknadsminister ANNA-GRETA LEIJON:

Herr talman! Det pågår ett utredningsarbete rörande omplacering av kvinnor i arbetssituationer som kan innebära problem för dem. Det gäller bl. a. hårt arbete och blyexponering. Såvitt jag kan bedöma, borde det vara möjligt för den utredning som arbetar med detta att också ta upp frågorna om omplacering av gravida kvinnor som arbetar vid bildskärmar.

Ett arbete om kvinnornas situation vid liknande tillfällen är alltså i gång, och vi har redan infört en del ändringar och bestämmelser som ger rätt till omplacering.

Anf. 120 MARIE-ANN JOHANSSON (vpk):

Herr talman! Det sista Anna-Greta Leijon sade var bra, tycker jag. Frågan bör tas upp på något sätt, för jag tror att det i fortsättningen kommer att ställas krav på omplacering, speciellt så länge den situationen kvarstår att det har kommit rapporter och man ännu inte kunnat belägga att bildskärmsarbetet är ofarligt, något som jag verkligen hoppas att man skall kunna belägga, med tanke på den utbredning som den sortens arbete har i Sverige och då särskilt bland kvinnor.

Jag vill sluta debatten med att uttala förhoppningen att det också forskas

vidare när det gäller själva bildskärmen, så att vi får ofarliga sådana. Då behöver vi inte diskutera det här problemet. .

Överläggningen var härmed avslutad.

23 § Svar på fråga 1982/83:479 om åtgärder mot avskedanden vid strejker

Anf. 121 Arbetsmarknadsminister ANNA-GRETA LEIJON:

Herr talman! Paul Lestander har frågat mig om jag avser att ta initiativ till lagändringar som omöjliggör avsked vid strejker. Frågan har sin bakgrund i ett fall som nyligen prövades av arbetsdomstolen. .

Jag kan inte gå in på arbetsdomstolens bedömning av detta enskilda fall. Men jag skall ändå referera något till arbetsdomstolens dom, eftersom det där finns en sammanfattning av rådande rättsläge i den fråga som Paul Lestander tar upp.

Avskedande eller uppsägning kan inte förekomma vid strejk annat än i rena undantagsfall och aldrig om syftet är att rikta ett angrepp mot strejkrätten som sådan.

När strejken är lovlig i den meningen att den inte strider mot ett träffat kollektivavtal eller mot fredsplikten enligt medbestämmandelagen kan, som arbetsdomstolen också betonar i sin dom, strejken i praktiken så gott som aldrig leda till uppsägningar. Detta följer av det skydd för anställningen som anställningsskyddslagen och föreningsrättsbestämmelserna i MBL ger. Det undantagsfall som kan inträffa är att ett företag på grund av strejken lägger ned verksamheten eller gör en inskränkning av driften. Om företaget genom strejken tvingas in i det läget, är i sista hand uppsägningar tillåtna, liksom annars vid nedläggningar eller driftinskränkningar.

Vid olovlig strejk ligger rättsläget till på ett något annat sätt. Men även i de fallen får arbetstagarna bara i rena undantagsfall och som en sista utväg skiljas från anställningen. Avskedande skall vara det absolut yttersta medlet, när alla andra vägar att få en lösning på en avtalsstridig konflikt har prövats och när arbetstagarna ändå vidhåller en klart lag- och avtalsstridig strejk.

Den av Paul Lestander väckta frågan är ju inte ny utan har diskuterats flera gånger tidigare i riksdagen. Riksdagens majoritet har då ställt sig bakom de principer som jag nu har redovisat.

Nya arbetsrättskommittén har i sitt betänkande, som kom i december förra året, behandlat avskedanden vid olovlig strejk och kommit med vissa synpunkter på hur man kan förstärka medlen att komma till rätta med olovliga stridsåtgärder, utan att avskedande eller ens skadestånd skall behöva komma i fråga.

I den beredningsgrupp som inom arbetsmarknadsdepartementet arbetar med de arbetsrättsliga frågorna uppmärksammar man också denna fråga. Något initiativ utöver detta avser jag inte att ta.

Anf. 122 PAUL LESTANDER (vpk):

Herr talman! Den lagfästa rätten att avskeda strejkande är relativt ny i Sverige. Den har använts bl. a. mot Öjebyarbetarna. Där avskedades flera män som offrade t. o. m. sina jobb, kanske sin framtid, för rätten till lika lön för kvinnor och män – en mycket stor uppoffring och ett utomordentligt exempel på verklig solidaritet: full jämlikhet mellan kvinnor och män.

Nu utvidgas tydligen tolkningen. Nu kan nuvarande arbetsrättsregler, eller rättare sagt klasslagstiftning, tydligen också användas mot lagliga strejker. Frågan om strejkrätten är djupare sett frågan om maktfördelningen ute på arbetsplatserna.

Kapitalägarna bestämmer produktionens innehåll, investeringar, om kapitalet skall satsas inom landet eller utomlands, om det skall satsas på spekulation eller produktion. Kapitalägarna kan också utestänga de arbetande från sina arbetsplatser genom lockout. Det finns parter på arbetsmarknaden, men det finns inga jämlika parter.

Varje åtgärd som inskränker de arbetandes kampmöjligheter på sina arbetsplatser stärker kapitalägarnas övertag. De nuvarande inskränkningarna i strejkrätten och rätten att visa solidaritet för grupper som inlett kamp för sina rättigheter måste avskaffas.

Arbetsmarknadsministern tar inte ställning till förmån för strejkande. I kampen mellan kapital och arbete föredrar arbetsmarknadsministern att referera till nu gällande lagstiftning.

Här står frågan: Vem behöver stöd – Arbetsgivareföreningen och de intressen SAF företräder, eller arbetande människor som tvingas gripa till strejkvapnet?

Arbetsmarknadsministern har ju förklarat att hon inte ämnar vidta ytterligare åtgärder utöver dem som anges i svaret. Jag tycker svaret är mycket klargörande men mycket negativt.

Jag får då till sist, enligt formerna, tacka för svaret. Det utgör ett klarläggande, men inget positivt klarläggande, av arbetsmarknadsministerns syn på klassintressena och på att den ena klassen bör stärkas.

Anf. 123 Arbetsmarknadsminister ANNA-GRETA LEIJON:

Herr talman! Får jag säga att den bakgrundsbeskrivning som Paul Lestander ger inte är helt riktig. I själva verket var det så att vi i mitten på 1970-talet, genom den lagstiftning som då infördes, fick betydande inskränkningar i det rättsläge som rådde tidigare när det gällde uppsägning och avskedanden i samband med olovliga strejker.

Men sedan är det naturligtvis så, att vpk i denna fråga har en annan inställning än vi socialdemokrater – det har demonstrerats i tidigare diskussioner här i kammaren. Vi har gjort den bedömningen att den lagstiftning som finns f. n. är en rimlig avvägning av de principer som måste gälla när man anser att arbetstagare och arbetsgivare på arbetsmarknaden själva skall göra upp om viktiga frågor. Det innebär också att man måste ta konsekvenserna av sitt handlande i olika avseenden.

Nr 159

**Måndagen den
30 maj 1983**

*Om åtgärder mot
avskedanden vid
strejker*

Måndagen den
30 maj 1983

*Om verksamheten
vid AMU-center
i Övertorneå*

Anf. 124 PAUL LESTANDER (vpk):

Herr talman! Vi har gjort den bedömningen, att även om man får ta konsekvenserna av sitt handlande, borde även socialdemokratin vara ett klassparti, ett parti som företräder den klass som har gett det den makt det nu har. I linje med detta borde socialdemokraterna självfallet helhjärtat ställa upp för att stärka kampmöjligheterna, inte försvaga dem.

Överläggningen var härmed avslutad.

24 § Svar på fråga 1982/83:502 om verksamheten vid AMU-center i Övertorneå

Anf. 125 Arbetsmarknadsminister ANNA-GRETA LEIJON:

Herr talman! Kerstin Nilsson har, mot bakgrund av skolöverstyrelsens planerade besparingsåtgärder vad beträffar nedskärning av undervisningstiden från 40 till 36 timmar per vecka, frågat mig vad jag avser att göra för att trygga den nordiska samverkan på yrkesutbildningens område som bedrivs vid Nordkalottens AMU-center i Övertorneå.

Kerstin Nilssons fråga synes bygga på uppfattningen att skolöverstyrelsens besparingsåtgärder vad avser undervisningstiden endast gäller Nordkalottens AMU-center i Övertorneå. Så är emellertid inte fallet.

Bakgrunden är att skolöverstyrelsen och arbetsmarknadsstyrelsen redan våren 1981 fick i uppdrag att se över möjligheterna att under två budgetår spara 100 milj. kr., alternativt 150 milj. kr. under tre budgetår, inom arbetsmarknadsutbildningens område genom att kostnaden per utbildningsplats nedbringades. Sedan myndigheterna inkommit med redogörelse över möjliga effektiviseringar och rationaliseringar av AMU-verksamheten föreslog den dåvarande regeringen i budgetpropositionen 1982 att 50 milj. kr. skulle sparas på anslaget för arbetsmarknadsutbildning under budgetåret 1982/83. Likaledes föreslog regeringen i årets budgetproposition att besparingar skulle vidtas inom AMU-verksamheten under nästa budgetår, så att en besparing om sammanlagt 100 milj. kr. uppnåddes under dessa båda budgetår.

Riksdagen har genom godkännande av arbetsmarknadsutskottets betänkande 1982/83:21 också tagit ställning för en sådan besparing.

Skolöverstyrelsen har därefter i skrivelse till regeringen den 17 maj 1983 redogjort för dels redan genomförda besparingsåtgärder, dels planerade åtgärder för nästa budgetår. En av de besparingsåtgärder som därvid redovisas är att minska undervisningstiden för vissa kurser med 5–10 % fr. o. m. den 1 juli i år. Samtidigt föreslår skolöverstyrelsen att en riktad stödresurs skall införas för de deltagare som har svårigheter att följa undervisningen.

Denna skrivelse bereds f. n. inom regeringskansliet.

Jag har dessutom erfarit att skolöverstyrelsen avser att inkomma till regeringskansliet med en kompletterande skrivelse.

Anf. 126 KERSTIN NILSSON (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet för svaret.

Bakgrunden till min fråga är de allvarliga farhågor som finns för nedläggning av Nordkalottens AMU-center. Detta ligger i en region med en arbetslöshet som är fyra gånger högre än landets och dubbelt så hög som Norrbottens i genomsnitt, uttryckt i relativa tal. Bakgrunden är vidare den, att skolöverstyrelsen skär ner undervisningen från 40 till 36, och sedermera till 32, veckotimmar vid våra AMU-centra. Propåerna från SÖ är generella, avser alla AMU-center. Det har jag varit underkunnig om. Nordkalottens AMU-center är emellertid en angelägenhet inte bara för Sverige utan även för de övriga Nordkalottländerna, Finland och Norge.

Verksamheten vid Nordkalottens AMU-center bygger på en trelandstraktat från 1974. Dylika överenskommelser länder emellan i allmänhet – och nordiska länder i synnerhet – bör och kan inte ensidigt brytas. Det är ämbetsverk och SÖ bekant. Går Sverige ensidigt in för att bryta överenskommelsen genom att dra ner undervisningen såsom aviserats, då ifrågasätts samarbetet från andra nordiska länder, med allvarliga konsekvenser som följd.

Vid centret i Övertorneå finns 300 kursdeltagare, en tredjedel från vartdera landet. Riksyркеsskolan i Hedenäset är på väg att inlemmas som filial. Det rör sig totalt om drygt 400 kursdeltagare och ca 100 anställda. Verksamheten är framgångsrik och därför vitsordad. Vid skolorna bedrivs bl. a. sådan specialutbildning som inte ett land kan driva enskilt.

Verksamheten med yrkesutbildning är i sig sysselsättningsskapande i många led och en fin symbol för nordiskt samarbete vid världens fredligaste gräns. Det är också därför som tal och uppgifter om nedläggning väckt sådan oro, ja, bestörtning.

Nordkalottens AMU-center anses vara ett av den store nordisten Ragnar Lassinanttis livsverk. Att mindre än ett år efter det att Lassinantti lämnat sitt värv låta ensidigt skolbyråkratiskt nit rasera ett monument över Nordkalott-samarbetet vore en skymf mot nordister och samarbetssträvanden längst uppe i norr.

Jag vill avslutningsvis fråga: Har samråd med nordisk samordningsminister ägt rum i detta ärende?

Anf. 127 Arbetsmarknadsminister ANNA-GRETA LEIJON:

Herr talman! Jag kan vitsorda de positiva omdömen om Nordkalottens AMU-center som Kerstin Nilsson ger. Jag vet att det betyder mycket för det nordiska samarbetet och att det dessutom betyder mycket för sysselsättning-
en i denna bygd.

Jag känner inte till om det har ägt rum något samråd med nordisk samarbetsminister, eftersom denna fråga, som sagt, än så länge bara har behandlats av skolöverstyrelsen. Det är ännu inte klart om SÖ:s planer på neddragningar till 36 resp. 32 timmar genomförs.

Som jag nämnde i svaret har vi en skrivelse från skolöverstyrelsen liggande i departementet för behandling. Eftersom jag vet att skolöverstyrelsen

Nr 159

Måndagen den
30 maj 1983

*Om verksamheten
vid AMU-center
i Övertorneå*

*Om stamkvistning
som beredskapsar-
bete*

ämnar komma in med kompletterande skrivelser, har vi ännu inte tagit ställning till den tidigare ansökan. Vi kommer att göra det så snart skolöverstyrelsen har kommit in med det ytterligare materialet.

Anf. 128 KERSTIN NILSSON (s):

Herr talman! Jag vill, eftersom det kanske inte fullt ut framgick av min frågeställning, understryka att det här är fråga om en specialverksamhet, som bygger på speciella överenskommelser mellan de tre nordiska länderna.

Jag skall be att få citera vad styrelsen för Nordkalottens AMU-center har skrivit i en skrivelse som har tillställts arbetsmarknadsdepartementet. I skrivelsen, som är undertecknad av Randi Kittelsen, ordförande i styrelsen för Nordkalottens AMU-center och byråchef vid utbildningsdepartementet i Oslo, och som de nordiska länderna ställer sig bakom, sägs:

"Styrelsen menar att intentionerna i trelandstraktatet inte kan uppfyllas och utgör således ett brott mot artikel 5 i traktatet. Norge och Finland erlägger ersättning för utbildningskostnader som för motsvarande utbildning i hemlandet. En nedskärning av undervisningstimmarna, i första hand till 36 vt. sedermera till 32 vt., kan inte ge motsvarande utbildning."

Kravet på fagbrev i Norge och yrkesarbetarkompetens i Finland kvarstår genom särskilda prov sedan kursdeltagarna återvänt till resp. land. Dessa prov kan kursdeltagarna inte klara av efter en begränsning i undervisningstiden och så småningom kanske även av den lärarledda undervisningen."

Vad man menar från de övriga nordiska länderna är att man inte i fortsättningen kan rekrytera elever till Nordkalottens AMU-center, och det skulle innebära att denna verksamhet faller ihop som ett korthus.

Överläggningen var härmed avslutad.

25 § Svar på fråga 1982/83:511 om stamkvistning som beredskapsarbete

Anf. 129 Arbetsmarknadsminister ANNA-GRETA LEIJON:

Herr talman! Bertil Jonasson har frågat mig om regeringen är villig att sätta i gång stamkvistning som beredskapsarbete.

Det är arbetsmarknadsstyrelsen som beslutar om beredskapsarbeten. Styrelsen har under innevarande budgetår tillåtit att stamkvistning utförs som beredskapsarbete av ungdomar i åldern 18–24 år. Enligt vad jag har inhämtat kommer den möjligheten att vara öppen även nästa budgetår.

Anf. 130 BERTIL JONASSON (c):

Herr talman! Jag tackar statsrådet Leijon för svaret på frågan.

Skogen är en av våra viktigaste näringskällor. Den ger sysselsättning, och den ger oss exportinkomster. Den s. k. råvarubristen har varit föremål för stora debatter, och i anledning härav har också skogsvården varit det. Jag skall inte närmare gå in på dessa frågor.

Starkare satsningar på skogsvården är en för landet lönande åtgärd och ger dessutom många sysselsättningstillfällen. Genom en bra skogsvård får vi en högre tillväxt och mera råvara och därmed högre sysselsättning inom skogsindustrin.

Men det är nödvändigt att se även på virkeskvaliteten. Stamkvistning är en välbehövlig åtgärd för att höja virkeskvaliteten. För sådana insatser kan inte skogsägaren påräkna ett resultat förrän 60–70 år framåt i tiden. Det är omöjligt att tänka sig att skogsägaren ensam skall stå för dessa kostnader, som ger resultat först efter så lång tid. Man kan räkna med att totalkostnaden för stamkvistning uppgår till 5–7 kr. per träd. Sysselsättning genom stamkvistning skulle som beredskapsarbete kunna sysselsätta ca 2 500 man och vara en av de bästa formerna för användning av AMS-pengar.

Nu säger arbetsmarknadsministern att AMS har tillåtit att stamkvistning utförs som beredskapsarbete av ungdomar i åldern 18–24 år, och det är tacknämligt. Denna möjlighet skall vara öppen även nästa år. Det är bra att detta har kommit i gång. Men detta bör enligt min uppfattning gälla även äldre arbetskraft. Det finns många äldre som är arbetslösa, som behöver ha sysselsättning och passar för jobbet.

Även om det är så att AMS beslutar om beredskapsarbeten, vill jag ställa frågan: Kan inte arbetsmarknadsministern med hänsyn till arbetslöshetssituationen – arbetslösheten kan bli ännu högre till vintern – medverka till en sådan utvidgning på detta område att även äldre arbetskraft kan komma i fråga?

Anf. 131 Arbetsmarknadsminister ANNA-GRETA LEIJON:

Herr talman! I april i år fanns det närmare 6 000 personer i skogsvårdande beredskapsarbete. Drygt 5 000 av dem var arbetslösa som anvisats arbete. Huvuddelen av dessa sysselsätts i skogsvårdsstyrelsens regi. Det är en liten del av dem som sysslar med stamkvistning – under vintermånaderna är det inte mer än mellan 150 och 200 personer.

Skogsvårdande arbete som beredskapsarbete kan utföras i skogsvårdsstyrelsens regi och i domänverkets regi. De mindre enskilda skogsägarna kan med skogsvårdsstyrelsen som huvudman få skogsvårdande arbete utfört som beredskapsarbete. De större skogsbolagen, som har att sköta skogsvården på den egna skogen, bör anställa folk för dessa arbetsuppgifter. Men även de stora bolagen kan få stamkvistning som beredskapsarbete i vissa situationer.

Det finns från AMS sida en återhållsamhet med att gå in med beredskapsarbete i gallringar, då man anser att sådana skall utföras av den ordinarie personalen. Skogsbolagen får med andra ord se till att de har egen personal för detta ändamål.

Jag är inte beredd att frånga AMS bedömningar i detta avseende, och enligt de bestämmelser som gäller i fråga om arbetsfördelningen mellan myndigheter och regeringen skall jag inte heller göra det.

Nr 159

Måndagen den
30 maj 1983

*Om stamkvistning
som beredskapsarbete*

Måndagen den
30 maj 1983

Om rätten att utfärda facklig blockad

Anf. 132 BERTIL JONASSON (c):

Herr talman! Det är kanske inte så många som kommit in i det här jobbet ännu, eftersom man inte i nämnvärd grad intresserat sig för det. Men med hänsyn till den utveckling vi har när det gäller skogsvård och annat kommer den här frågan att bli alltmer aktuell.

Som arbetsmarknadsministern vet har man dragit in klenvirkesstödet ett år tidigare. Det gör att det blir fler som blir utan jobb. Därför skulle det vara önskvärt att man fick denna utvidgning. Jag tolkar inte arbetsmarknadsministern på det sättet att det är omöjligt. Men det är andra som beslutar, och arbetsmarknadsministern vill inte gå händelserna i förväg. Men jag tror att det är riktigt att man från arbetsmarknadsdepartementets sida, när denna fråga eventuellt kan bli aktuell, förordar ett sådant system. Det är nämligen ett nödvändigt arbete som ger pengar och exportintäkter längre fram. Det kan också ge många människor sysselsättning. Det blir heller inte dyrare.

Överläggningen var härmed avslutad.

26 § Svar på fråga 1982/83:553 om rätten att utfärda facklig blockad

Anf. 133 Arbetsmarknadsminister ANNA-GRETA LEIJON:

Herr talman! Göte Jonsson har tagit en facklig blockad mot ett bygge i Jönköpings kommun till utgångspunkt för att fråga mig om jag anser att det är rimligt att löntagare inte själva skall få bestämma sin fackliga tillhörighet utan att bli utsatta för repressalier från fackligt håll och om jag vill medverka till att förhindra sådana repressalier. Han har vidare frågat mig om jag vill medverka till att blockad inte skall kunna utfärdas mot ett bygge därför att en delentreprenör inte har tecknat kollektivavtal med ett LO-förbund.

Jag vill ta upp den sista av dessa frågor först.

Som Göte Jonsson har formulerat frågan är den svår att förstå. Det är ju just när en arbetsgivare inte förhandlingsvägen kan förmås att träffa kollektivavtal som en arbetstagarorganisation enligt vårt hävdvunna arbetsrättsliga regelsystem har rätt att genom fackliga stridsåtgärder sätta kraft bakom sitt krav på ett sådant avtal. Göte Jonsson menar något annat. Mot bakgrund inte minst av tidigare debatter här i riksdagen finns det skäl att tro att han vill få till stånd ett förbud för arbetstagarorganisationer att blockera arbetsplatser där de inte kan visa att de redan har medlemmar.

Till detta vill jag svara två saker. För det första: Det har i åtskilliga tiotals år varit en av de viktigaste grundsatserna i vår arbetsrätt att lagstiftaren inte skall gripa in och bestämma i vilka fall och i vilka syften parterna på arbetsmarknaden skall få tillgripa konfliktåtgärder. Den fackliga stridsrätten utövas av parterna själva under frihet förenad med ansvar gentemot samhället, motparten och tredje man. Den ordningen skall man inte frånga utan synnerligen starka skäl.

För det andra: Det är ingalunda givet att det alltid vore rimligt att kräva att

en arbetstagarorganisation skall visa sig ha medlemmar hos ett företag för att få begära kollektivavtal och få understödja kravet med fackliga stridsåtgärder. Just på byggarbetsmarknaden vet vi vilka problem det för med sig att många små och tillfälliga företag arbetar utan kollektivavtal och utan att respektera gällande regler i övrigt. Om en arbetstagarorganisation måste namnge sina medlemmar på en arbetsplats för att få begära kollektivavtal och vidta stridsåtgärder kan f. ö., som nya arbetsrättskommittén har påpekat i sitt nyligen avgivna betänkande, i svåra lägen medlemmarnas föreningsrätt råka i fara. Detta är ytterligare skäl för att tänka sig mycket noga för, innan man överväger en sådan regel som Göte Jonsson syftar på.

Med detta har jag inte avsett att beröra det enskilda fall som Göte Jonsson har nämnt. Det är jag, som Göte Jonsson väl vet, förhindrad att göra. Mot den bakgrunden saknar jag också anledning att närmare gå in på vad Göte Jonsson i övrigt har frågat. Att den enskilde löntagaren skall ha rätt att själv bestämma om sin fackliga tillhörighet är givet. Men man saknar enligt min mening rätt mycket av förståelse för och kunskap om facklig verksamhet, om man sätter likhetstecken mellan en facklig blockad i syfte att förmå till kollektivavtal och repressalier mot enskilda anställda för att de är oorganiserade eller tillhör en annan facklig organisation.

Anf. 134 GÖTE JONSSON (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka arbetsmarknadsministern för svaret.

I det här fallet gäller det ett företag som inte är diskutabelt sett ur arbetsmarknadsministerns synpunkt. Det är inte fråga om ett litet företag som driver en tvivelaktig tillfällig verksamhet, utan det gäller ett företag som har ett mycket gott anseende i trakten, liksom de åtta som jobbar där. De är skickliga yrkesmän.

Företaget har varit blockerat sedan den 22 februari 1980. I april månad gick de anställda in i SAC, och företaget har tecknat kollektivavtal med den organisationen. Jag kan inte tolka arbetsmarknadsministerns svar på annat sätt än att hon anser – som har sagts – att enskilda löntagare skall ha rätt att själva bestämma om sin fackliga tillhörighet. På den punkten ser jag svaret som positivt, och jag vill fråga om arbetsmarknadsministern anser att SAC är en sådan organisation som man själv kan ha rätt att bestämma om man vill tillhöra i stället för ett LO-förbund.

Sedan vill jag också ställa frågan: Hur långt anser arbetsmarknadsministern att man från fackligt håll skall kunna gå när det gäller repressalier, utan att man från samhällets sida skall garantera någon form av rättsskydd? Arbetsmarknadsministern säger att det är ganska självklart att de olika fackliga stridsåtgärderna skall få tillämpas. Jag delar arbetsmarknadsministerns uppfattning vad gäller att vi måste ha arbetsmarknadspolitiska stridsåtgärder. Men frågan gäller vad som skall vara basen för dessa stridsåtgärder. Om anställda löntagare i ett företag inte vill tillhöra en viss facklig organisation, är det verkligen en rimlig orsak för den fackliga organisationen att utverka blockad? Det är det jag menar är en orimlig orsak. Löntagare måste ändå ha samma rätt att tillhöra en organisation som att stå

Nr 159

Måndagen den
30 maj 1983

*Om rätten att ut-
färda facklig
blockad*

utanför. Det är utifrån den principen som jag har ställt frågan.

Vi i den här kammaren och arbetsmarknadsministern hyser en stor ambition när det gäller att skapa sysselsättning för människorna. Sysselsättningen är den viktigaste sociala frågan har det sagts ifrån vårt partis sida och från socialdemokraternas sida. Jag vill nu fråga arbetsmarknadsministern: Anser arbetsmarknadsministern att det är rimligt att fackliga organisationer inom ramen för den ambitionen skall bidra till att skötsamma löntagare som är sysselsatta i ett företag, bara för att de inte vill tillhöra en viss facklig organisation, skall mista sitt jobb och hamna i den ekonomiskt svåra situation som det innebär?

Anf. 135 Arbetsmarknadsminister ANNA-GRETA LEIJON:

Herr talman! Göte Jonsson vet lika väl som jag att vi inte kan diskutera det enskilda fallet. Självklart skall man ha rätt att tillhöra även en organisation som SAC. Självklart skall också de fackliga organisationerna ha rätt till sina stridsåtgärder. Det säger Göte Jonsson att han håller med om. Jag kan ändå inte låta bli att tycka att han i sitt resonemang inte skiljer på när en åtgärd är en repressalie och när den är en stridsåtgärd. Som jag sagt i svaret, kan man inte betrakta alla stridsåtgärder som repressalier mot den enskilde.

I det här aktuella fallet har frågan om blockad, vilket jag tror att Göte Jonsson själv nämnde, inte uppstått i och med att enskilda personer har gått in i ett syndikalistiskt förbund. Jag vill säga som jag gjorde i den tidigare debatten med Paul Lestander. Jag tycker att de regler som vi har för detta på den svenska arbetsmarknaden är väl avvägda. De ger de fackliga organisationerna och arbetsgivarnas representanter friheter och rättigheter – men också skyldigheter. Jag tror att vi skall värna om det ansvar som organisationerna har. Vi skall också värna om deras rättigheter. Inskränkningar i strejkrätten och valet av stridsåtgärder kan få stora konsekvenser. Skall man göra sådana måste det finnas mycket starka skäl härför. Jag tycker inte att det i detta sammanhang har framförts några sådana.

Anf. 136 GÖTE JONSSON (m):

Herr talman! Jag delar arbetsmarknadsministerns uppfattning att det krävs starka skäl för att inskränka de rättigheter som de olika organisationerna har. Men då måste jag fråga: Är det inte ett tillräckligt starkt skäl att man beroende på att man inte vill tillhöra en viss organisation riskerar att förlora jobbet? Det är ju det frågan gäller – att fackliga organisationer i kraft av sin styrka går ut och blockerar företag därför att de anställda inte vill tillhöra den fackliga organisationen.

Anna-Greta Leijon! Jag agerar inte utifrån brist på kunskap om facklig verksamhet. Jag har själv varit fackligt engagerad, jag tillhör själv facklig organisation, jag har varit ordförande i en facklig organisation i flera år. Jag tycker att det är en skam för den fackliga verksamheten, om man skall bedriva verksamhet på de grunderna att man skall tvinga enskilda människor att tillhöra organisationen. För mig är facklig verksamhet en förtroendefråga. Det skall vara så att de enskilda medlemmarna har förtroende för sin

fackliga organisation och självmant går in i den. Det är det som måste vara det bärande. Jag måste än en gång fråga arbetsmarknadsministern: Hur långt kan en facklig organisation gå, innan arbetsmarknadsministern anser att det finns skäl att ingripa? Är det tillräckligt att man tillhör annan facklig organisation för att de skall låta bli den här formen av repressalier?

När det gäller delentreprenad vill jag säga följande. I det här fallet är det ju byggherren som blir utsatt för blockad, eftersom de andra delentreprenörerna har tecknat avtal. Ändå drabbas de av samma blockad. Då kan man verkligen ställa sig frågan: Hur långt skall det gå innan arbetsmarknadsministern är beredd att ingripa? Detta gäller inte i första hand frågan om strejkrätt för fackliga organisationer eller blockader – det gäller den enskildes rätt att själv bestämma vilken organisation han eller hon vill tillhöra.

Anf. 137 Arbetsmarknadsminister ANNA-GRETA LEIJON:

Herr talman! Såvitt mig är bekant har man från det LO-förbund som är inblandat i detta fall begärt att få teckna kollektivavtal på samma villkor som gäller för övriga arbetsplatser i branschen. Man har inte på något sätt ställt de krav som Göte Jonsson antyder i detta fall. Det finns inga krav om organisationsklausul, såvitt jag har mig bekant i detta fall. Det finns således inte de starka skäl att ingripa som jag talade om förut.

Anf. 138 GÖTE JONSSON (m):

Herr talman! Orsaken till att företaget inte tecknat kollektivavtal med LO-förbundet är helt enkelt att ingen av de anställda är beredd att gå in som medlem i detta förbund. När vederbörande representant för LO-förbundet kommit till arbetsgivaren har denne sagt: Gå och tala med de anställda, och om det är så att de går med som medlemmar i er organisation, då är jag beredd att teckna kollektivavtal.

Från fackligt håll har man då sagt: Vi vill inte tala med de anställda, utan vi vill tala med dig som arbetsgivare och få ett kollektivavtal tecknat.

Det är då jag menar att man går för långt. Frågan måste väl ändå gälla tryggheten för de anställda, deras anslutning till organisationen. Om de anställda inte vill tillhöra denna organisation utan har föredragit att tillhöra en annan – jag lägger ingen värdering i vilken organisation det är fråga om, utan jag talar bara om den enskildes rätt att själv bestämma om sin organisationstillhörighet – så är det väl märkligt att företrädare för LO-förbundet ändå kräver att arbetsgivaren skall teckna kollektivavtal.

Anf. 139 Arbetsmarknadsminister ANNA-GRETA LEIJON:

Herr talman! Inte heller jag lägger någon värdering i vilka organisationer det gäller. Jag konstaterar bara att det inte finns något krav på att de anställda i det här fallet skall gå med i en viss organisation.

Måndagen den
30 maj 1983

Om barnomsorgen

Anf. 140 GÖTE JONSSON (m):

Herr talman! Det låter sig sägas av arbetsmarknadsministern att det inte finns något krav på att de anställda skall gå med i organisationen. Men från fackligt håll har man ändå möjligheten att genom påtryckning tvångsvägen kräva kollektivavtal med just denna organisation, och då hänger friheten mycket löst för enskilda löntagare och för företag.

Det måste ändå vara så i ett rättssamhälle, Anna-Greta Leijon, att lika väl som man skall ha laglig rätt att tillhöra vilken organisation man vill skall man ha rätt att stå utanför en organisation, utan att för den skull förlora sitt jobb och sina utkomstmöjligheter. Detta är för mig en självklarhet.

Jag vill än en gång understryka att det för mig är viktigt att fackliga organisationer fungerar på grund av förtroende, och inte på grund av tvång.

Överläggningen var härmed avslutad.

27 § Svar på interpellation 1982/83:134 samt frågorna 1982/83:494 och 500 om barnomsorgen

Anf. 141 Socialminister STEN ANDERSSON:

Herr talman! Rune Gustavsson har frågat statsrådet Ingvar Carlsson om huruvida något som han kallar Ingvar Carlssons frihetsparoll

dels innebär reell frihet för småbarnsföräldrarna att själva välja barnomsorgsform.

dels innebär att socialdemokraterna är beredda tillerkänna kommunerna frihet att pröva nya, mindre traditionella former för barnomsorgen med likartat stöd för att anpassa barnomsorgen efter kommunernas behov, förutsättningar och struktur samt föräldrarnas önskemål,

dels innebär att socialdemokraterna nu är beredda att överge sitt hårdnackade motstånd mot utbyggnad av vårdnadsersättningen och därmed att erkänna och värdera arbetet med små barn i hemmet som en samhällsnyttig arbetsinsats.

Karin Söder har frågat civilministern om regeringen avser att återinföra de förenklade statliga regler inom barnomsorgen som riksdagen fattade beslut om den 25 november 1981.

Interpellationen och frågan har överlämnats till mig.

Inga Lantz har frågat mig om regeringen avser att vidta några åtgärder för att förhindra att socialtjänstlagens 5 § används för att införa kommunalt vårdnadsbidrag.

Jag besvarar interpellationen och frågorna i ett sammanhang.

Socialdemokratin har i alla tider varit en frihetsrörelse. Frihetskampens första mål var ett demokratiskt statsskick. När väl detta mål var uppfyllt blev den fulla sysselsättningen arbetarrörelsens viktigaste uppgift. I decennier drev arbetarrörelsen kampen för social frihet – frihet från ekonomiska förluster vid sjukdom eller handikapp och på ålderdomen, frihet att få en bra

bostad, en god utbildning, en god sjukvård och en social omvårdnad.

Socialdemokratin har tillsammans med fackföreningsrörelsen genom en lång och stundtals svår kamp lyckats skapa frihet för den majoritet av vårt folk som tidigare i många avseenden levde i ofrihet, för att inte säga nära nog livegenskap, såväl på landsbygden som i städerna. Vi har, ibland trots hårt motstånd, i många avseenden lyckats med att skapa ett samhälle där förmåga och ambition, inte klasstillhörighet och bostadsort, är avgörande för den enskildes möjligheter att arbeta, utbilda sig, att ta del av kulturell och annan verksamhet. Vi har skapat frihet för kvinnorna att skaffa sig en utbildning på samma villkor som männen, att använda denna utbildning och att i övrigt ta del i samhällets olika gemenskaper.

Det är bl. a. mot denna bakgrund vi inom arbetarrörelsen ställt frågorna: Hur ser frihetens villkor ut i dag? Vilka friheter måste vi än i dag försvara? Vilka friheter måste vi återerövra? Det gäller naturligtvis som tidigare friheten från materiell knapphet, friheten från arbetslöshet och ötrygghet, men också friheten att leva i ett samhälle utan sådana varbörder som droger, fusk, fiffel och det gäller friheten från maktlöshet.

I vårt arbete för att utveckla människornas frihet kommer inte minst barnens situation i samhället i centrum. En utbyggd barnomsorg och ett väl fungerande familjeekonomiskt stöd är viktiga delar i en socialpolitik som kan medverka till att ge barnen goda uppväxtförhållanden och öka föräldrarnas frihet.

När det gäller Rune Gustavssons och Karin Söders konkreta frågor om barnomsorgen kan jag nämna att jag inom kort kommer att föreslå regeringen att lägga fram en proposition till riksdagen med förslag till ett nytt statsbidragssystem för barnomsorgen. Det nya bidragssystemet kommer att byggas upp efter principerna att det bl. a. skall öka kommunernas frihet att organisera och rationalisera barnomsorgen i alla dess olika former. Bidragssystemet byggs vidare upp efter principen att det även fortsättningsvis skall värna om en god barnomsorg med ett innehåll som motsvarar barnens behov.

Rune Gustavsson och Inga Lantz tar från olika utgångspunkter upp frågan om införande av vårdnadsbidrag – eller vårdnadsersättning – till småbarnsföräldrar. Rune Gustavsson vill att en vårdnadsersättning införs. Inga Lantz vill till varje pris förhindra att ett vårdnadsbidrag – även ett kommunalt sådant – införs.

Låt mig erinra om några basfakta. Ett vårdnadsbidrag av den storleksordning som hittills föreslagits blir mycket dyrt för staten utan att det ger någon egentlig frihet för människor att välja mellan förvärvsarbete och hemarbete. Ingen kan i dagens samhälle försörja sig på en vårdnadsersättning av den storlek centern föreslagit. En stor grupp ensamstående kvinnor och män med barn utesluts därmed automatiskt från friheten att välja den ena eller andra formen av arbete. Även samboende utesluts i betydande omfattning från detta val. Endast en privilegierad grupp samboende familjer, där i realiteten mannen har en hög inkomst, kommer därför att få sin frihet att välja mellan

Måndagen den
30 maj 1983

Om barnomsorgen

förvärvsarbete och att stanna hemma ökad genom införande av en vårdnadsersättning.

Låt mig också påpeka att vilken uppfattning man än har om vårdnadsbidrag så har man inte tagit ställning till frågan om de hemarbetande föräldrarnas behov av stöd. Socialdemokratin genomförde barnbidragen som utgår till alla föräldrar. När vi återfick regeringsmakten i höstas var en av våra första åtgärder att höja barnbidragen och fördubbla flerbarnstilläggen. Vi genomförde en gång bostadsbidragen för att göra det möjligt för barnfamiljer med låga inkomster att efterfråga en god bostad. Detta stöd har varit av stor betydelse för familjer där en av föräldrarna är hemarbetande. Tyvärr urgröptes värdet av detta ekonomiska stöd under den borgerliga regeringstiden.

Jag har, herr talman, i olika sammanhang uttalat att jag är plågsamt medveten om att barnfamiljerna har en mycket svår ekonomisk situation. Detta förhållande kan inte ändras genom införandet av ett vårdnadsbidrag. Problemet måste angripas från en bredare utgångspunkt. Jag vill erinra om att jag tillkallat en särskild familjeekonomisk beredning som på grundval av ett mycket omfattande familjepolitiskt utredningsarbete skall göra en bred översyn av det familjeekonomiska stödet. Beredningen skall arbeta skyndsamt.

Låt mig till Inga Lantz därutöver tillägga att riksdagen vid flera tillfällen, med anledning av motioner, uttalat att ett eventuellt vårdnadsbidrag bör vara en statlig och inte en kommunal angelägenhet. Om en kommun beslutar införa någon form av vårdnadsbidrag med stöd av socialtjänstlagens 5 §, kan detta prövas av domstol enligt gällande besvärsordning. Om ett sådant beslut håller för en eventuell senare prövning, kan jag inte uttala mig om. Min principiella syn på frågan har jag redan angivit.

Anf. 142 RUNE GUSTAVSSON (c):

Herr talman! Jag tackar socialministern för svaret.

De här frågorna ställde jag till socialministern i den familjepolitiska debatten, men den deltog inte socialministern i. Därför ställde jag frågorna till Ingvar Carlsson, och Ingvar Carlsson har överlämnat dem till socialministern, och nu har jag fått svaret.

När jag läste Ingvar Carlssons tal tyckte jag det lät mycket vackert, och jag tänkte att där måste väl också finnas någonting som berör familjepolitiken. Ingvar Carlsson sade ju bl. a.: Ibland, ja ofta, har vi misslyckats med att ge en bild av vad vi menar med frihet. Låt oss därför slå fast, en gång för alla, att när vi talar om frihet menar vi också individuell frihet, frihet att pröva och söka, frihet att förkovra sig, frihet att finna den egna lyckan.

Men när jag får det här svaret av socialministern måste jag säga att det inte på något sätt når upp till de stolta paroller som Ingvar Carlsson har presenterat. Det finns inte mycket av substans i det svar jag har fått.

När det gäller den första frågan tycker jag inte att jag har fått något svar alls. Frågan om samhällets stöd till barnfamiljerna, menar vi i centern, är en verklig frihets- och valfrihetsfråga. I svaret säger socialministern: "I vårt

arbete för att utveckla människornas frihet kommer inte minst barnens situation i samhället i centrum. En utbyggd barnomsorg och ett väl fungerande familjeekonomiskt stöd är viktiga delar i en socialpolitik som kan medverka till att ge barnen goda uppväxtförhållanden och öka föräldrarnas frihet." Så säger Sten Andersson i sitt svar, och jag instämmer helt i detta.

Men då blir frågan: Är det en ensidig utbyggnad av samhällets barnomsorg som socialministern förespråkar? Eller vill socialministern också erkänna föräldrarnas omsorg om de egna barnen i det egna hemmet som en väl fungerande barnomsorg?

Socialministern talar också om lösningar "från en bred utgångspunkt". Det är just det vi strävar efter ifrån centerns sida. Vi vill ha en mångfald i familjepolitiken – inte en ensidig satsning på *en* omsorgsform framför andra – och därför vill vi att samhället skall stödja även dem som vill ta ökat vårdansvar för sina barn. Centern vill ha valfrihet inom familjepolitiken, men valfrihet har vi först om barnfamiljerna har alternativ att välja mellan när det gäller omsorg. Och då är vårdnadsersättningen en del av en heltäckande familjepolitik.

Som svar på frågan, om socialdemokraterna är beredda att ge kommunerna ökad frihet att utforma barnomsorgen efter lokala behov och önskemål, aviserar socialministern en proposition som skall innehålla förslag till ett nytt statsbidrag för barnomsorgen. Det skall bl. a. öka kommunernas frihet och öka effektiviteten. Precis så var riksdagens beslut 1981 utformat! – ett beslut som den socialdemokratiska regeringen upphävde hösten 1982. Därför tycker jag det är bra att socialdemokraterna kommer till insikt, men ur barnfamiljernas och kommunernas synpunkt hade det varit till fördel om riksdagens beslut från 1981 hade kunnat träda i kraft som var beslutat.

Socialministern säger också: "Bidragssystemet byggs vidare upp efter principen att det även fortsättningsvis skall värna om en god barnomsorg med ett innehåll som motsvarar barnens behov." Men barnens behov är inte bara daghemsp platsen, även om denna är viktig. Vi har många undersökningar som visar att det finns ett ytterligare behov som inte är tillgodosett för väldigt många barn, och det är det rent emotionella. Det är också en mycket viktig del i den framtida familjepolitiken.

När det gäller vårdnadsersättningen erinrar socialministern om några basfakta.

Han säger att det blir dyrt för staten. Varför blir det det? Hela barnomsorgen kostar ju pengar.

Sedan säger socialministern att det inte innebär någon valfrihet för människorna att välja – utom i en privilegierad grupp samboende familjer, där mannen har hög inkomst. Då måste jag fråga: Vad menar socialministern? Jag tycker faktiskt att det här påståendet är en skymf mot alla de föräldrar som själva svarar för barnomsorgen i hemmet. Det är ju inte låginkomsttagarna som till största delen använder samhällets barnomsorg. Mellan 50 och 70 % av småbarnsfamiljerna har inte tillgång till samhällets barnomsorg. Hur många människor är det inte ute i glesbygderna – där

Måndagen den
30 maj 1983

Om barnomsorgen

arbete för bägge föräldrarna saknas och där familjerna tvingas leva på en enda inkomst – som svarar för barnomsorgen själva? De är inte höginkomstagare. Men detta förstår inte socialministern, om jag skall tolka svaret som det är skrivet. Däremot är ju dessa människor privilegierade på det sättet att föräldrarna har glädjen att umgås med sina barn och barnen med sina föräldrar – men de är inte ekonomiskt privilegierade eftersom de har den sämsta ekonomiska situationen. Ändå betalar dessa människor – som i dag inte har del av samhällets barnomsorg – 2,2 % av sin inkomst i barnomsorgsavgift.

Beträffande att människor inte skulle kunna använda sig av en vårdnadsersättning: Vi har i en motion till årets riksmöte föreslagit en ersättning med 40 kr. per dag. Det är inte ett slutmål, men vi ansåg att det var viktigt att få in den här principen, liksom vi fick det år 1980 beträffande de tre månader-na.

Sedan glömmar socialdemokraterna och socialministern en viktig sak: Vi har genomfört rätten till sex timmars arbetsdag för småbarnsföräldrar. Med ett vårdnadsbidrag på 40 kr. per dag får den som minskar sin arbetstid med 25 %, alltså från åtta till sex timmar – det gäller i första hand ensamstående föräldrar – en kompensation för detta inkomstbortfall upp till en inkomstnivå på ungefär 59 000 kr. Detta innebär alltså att man ger lagen om rätt till sex timmars arbetsdag för småbarnsföräldrar ett reellt innehåll – men det har socialdemokraterna inte velat göra.

Sedan säger socialministern i sitt svar: "Låt mig också påpeka att vilken uppfattning man än har om vårdnadsbidrag så har man inte tagit ställning till frågan om de hemarbetande föräldrarnas behov av stöd."

Jag tror inte att socialministern har fattat innebörden av vårdnadsersättningens uppgift. Vårdnadsersättningen är ju en ersättning för utfört vårdarbete. Vård av små barn är en viktig och samhällsnyttig insats, oavsett var den utförs. Vård av små barn i hemmet skall alltså betraktas som arbete, och ersättningen för detta arbete skall enligt vår uppfattning liksom andra inkomster vara beskattningsbar och ATP-grundande.

Barnbidrag och flerbarnsstöd är i motsats till vårdnadsersättningen ett konsumtionsstöd, som så långt möjligt skall utjämna skillnaden mellan familjer med barn och familjer utan barn. Barnbidraget är enligt centerens uppfattning stommen i samhällets stöd till alla barnfamiljer.

"Socialdemokratin genomförde barnbidragen som utgår till alla föräldrar", säger Sten Andersson. Det är riktigt. "När vi återfick regeringsmakten i höstas var en av våra första åtgärder att höja barnbidragen och fördubbla flerbarnstilläggen." Det gjordes också.

Socialdemokraterna är förespråkare inte endast för barnbidraget utan också för flerbarnsstödet. Men barnbidraget infördes en gång på 1940-talet efter förslag och krav från centern. Flerbarnsstödet infördes efter förslag av en centerpartistisk socialminister under motstånd från socialdemokraterna. Det är bra att socialdemokraterna nu har kommit underfund med att bra förslag från centern även är bra ur socialdemokraternas synpunkt. Det tycker

jag socialministern skall dra lärdom av och tänka på i diskussionen om vårdnadsersättning.

När det gäller barnbidragets storlek vill jag framhålla att under perioden 1976–1982 ökade barnbidraget från 1 800 till 3 000 kr. Dessutom infördes under denna period flerbarnsstödet.

Bostadsbidragen har under perioden 1976–1982 successivt förbättrats och även omfördelats för att bättre tillgodose familjernas behov.

Herr talman! Socialministern säger sig vara "plågsamt medveten om att barnfamiljerna har en mycket svår ekonomisk situation". Det är ett steg i rätt riktning. Men både för småbarnsfamiljernas skull och i omsorg om Sten Anderssons välbefinnande hoppas jag att Sten Andersson arbetar så att denna plåga snart skall försvinna och så att vi snart får ett förslag, som är konkretiserat i hållbara termer och anknyter till Ingvar Carlssons frihetsparoller. Vi avvaktar detta med intresse.

Anf. 143 KARIN SÖDER (c):

Herr talman! Det vore självfallet frestande att ge sig in på alla avsnitten i det svar som socialministern har lämnat. Men det är ju många fler som vill ha svar på sina frågor här i kväll, och därför skall jag försöka begränsa mig till det som jag har frågat om. Bara inledningsvis ett par kommentarer:

Jag vill instämma i vad Rune Gustavsson här har sagt om de olika åtgärder som har vidtagits på familjepolitikens område och i fråga om vilka vi från centerns sida har varit pådrivande. Jag vill gärna understryka den fråga som Rune Gustavsson ställde när det gäller socialdemokraternas alternativ för att ge ensamstående och människor med låga inkomster möjlighet att utnyttja sextimmarsdagen. Mig veterligt har socialdemokraterna inte presenterat något alternativ till vår vårdnadsersättning i det avseendet. Det är oerhört viktigt att småbarn får vara tillsammans med sina föräldrar. Det går inte att döma ut vår vårdnadsersättning, som socialministern gjorde nyss, utan att tänka sig för och sätta den i relation till andra förslag, t. ex. rätt till förkortad arbetstid, som ju är mycket viktigt för småbarnsföräldrarna.

När det gäller den fråga som jag hade ställt ber jag att få tacka för svaret. Utgångspunkten för frågan var ett uttalande som civilministern gjorde om att nu skulle det minsann bli förenklade regler beträffande barnomsorgen. Det skulle bli enklare att bygga ut barnstugor. Ett förslag skulle nog komma under den här valperioden. Det verkade nästan som om civilministern icke var underkunnig om vad som hade passerat här i riksdagen tidigare.

Nu svarar alltså socialministern på den här frågan, och han säger att i en kommande proposition skall kommunerna föreslås få ökad frihet att organisera och rationalisera barnomsorgen i alla dess olika former. Detta besked är faktiskt föga upplysande. Det är ungefär samma sak som civilministern sade i Dagens eko. Jag hoppas att jag skall kunna få kompletterande besked här i kväll.

Barnomsorgen är en mycket betydelsefull del av en heltäckande familjepolitik. Men det är också viktigt att det inom barnomsorgen ges valmöjligheter, så att varje familj kan finna den form som passar den familjen bäst.

Det förutsätter att samhällets stöd till de olika omsorgsformerna fördelas rättvist. Likaså bör en förutsättning vara att kommunerna får goda möjligheter att organisera barnomsorgen efter lokala förutsättningar och behov och utan detaljstyrning, som både fördyrar och försvårar verksamheten.

Den 25 november 1981 fattade riksdagen, som jag också framhöll i min fråga, beslut om att införa ett förenklat system för statsbidrag till barnomsorgen. Systemet gick ut på att ett 40-procentigt bidrag till alla omsorgsformer, inkl. öppen förskola och deltidsförskola, skulle införas.

Socialdemokraterna reserverade sig, men de reserverade sig till förmån för ett procentbidrag där deltidsförskolan var undantagen. Bidragsbeloppet skulle enligt socialdemokraterna svara mot personalkostnaderna. Man medgav dock att kommunerna skulle förlora sammanlagt 200–300 milj. kr. 100 milj. kr. skulle gå till särskilda insatser. – Det här står att läsa i riksdagens protokoll.

Till stor olycka för planeringen i kommunerna och tvärtemot de deklARATIONER som nu framförs om decentralisering och lokal frihet fattade den nya socialdemokratiska regeringen beslut om en återgång till den gamla detaljregleringen – detta trots att man redan hade röstat för ett eget schabloniserat förslag, framfört i riksdagen.

Med de nuvarande reglerna fördelas bidragen till kommunerna mycket orättvist. Det gynnar storstadsområdena och har gjort så under lång tid. Det gynnar också de områden i övrigt där man haft en god tillgång till sysselsättning – detta trots att var och en som har en inkomst är med och betalar barnomsorgsavgift, som Rune Gustavsson nyss framhöll.

Ute i glesbygden, där man endast har tillgång till deltidsförskola, är man med och betalar barnomsorgsavgift, men socialdemokraterna anser tydligen inte att barnen där är värda det stöd som ett statsbidrag till deltidsförskolan innebär. Man ställer alltså vissa barn utanför i det här avseendet, trots att deras föräldrar är med och bidrar till den barnomsorg som man får i andra, mera gynnande regioner!

Socialdemokraterna brukar ju berömma sig av att vara jämlikhetens företrädare. Men i det här fallet förespråkar man inte någon jämlikhet. Då skulle alla barn i förskoleåldern – som i det system som vi föreslog och riksdagen beslutade om – kunna få del av stödet.

Jag vill mot den här bakgrunden, trots att jag inte vill förlänga debatten ytterligare med frågor, ändå ställa ett par frågor till socialministern. Den första lyder: Kommer i den utlovade propositionen också deltidsförskolan att föreslås få statsbidrag?

Den andra frågan är: Betyder "inom kort" den här veckan, alltså medan riksdagen arbetar? Den här sommaren? Det här året? Eller betyder det kommande år? Den här frågan är betydelsefull, därför att kommunerna – det framgår av allt bakgrundsmaterial – vill planera efter ett mindre detaljerat system, ett system som verkligen ger frihet.

Sedan skulle jag vilja ställa också en tredje fråga, och det är: Kommer kommunerna i den kommande propositionen att kompenseras för de

kostnader som devalveringen, momshöjningen och andra avgifter har medfört för kommunerna? Vad socialdemokraterna sagt sig spara med att icke gå vidare med det av riksdagen beslutade förslaget var 400–500 milj. kr., men de belopp som man har tagit tillbaka från kommunerna i samband med regeringsskiftet uppgår till åtskilliga miljarder kronor. Därför blir min sista fråga: Kommer man i propositionen att föreslå ett statsbidragssystem som kompenserar för devalveringen och övriga kostnader i samband med regeringsskiftet?

Nr 159

Måndagen den
30 maj 1983

Om barnomsorgen

Anf. 144 INGA LANTZ (vpk):

Herr talman! Jag skall be att få tacka för svaret på min fråga.

I Nacka kommun diskuterar man nu – jag tror att man gör det i kväll – ett förslag från moderata samlingspartiet om införande av vårdnadsbidrag. Med stöd av socialtjänstlagens 5 § har man för avsikt att införa vårdnadsbidrag. Det är tänkt att alla föräldrar som har barn under tre år och som saknar kommunal barnomsorg skall kunna söka ekonomisk hjälp och beviljas sådan med ett belopp av 250 kr. per månad, oavsett ekonomi och social ställning i övrigt. Utbetalningen av vårdnadsbidraget skall ske under sekretess. Det skall betraktas såsom ett enskilt ärende och på så sätt inte kunna bli föremål för kommunalbesvär.

Jag har frågat Sten Andersson om han tänker göra någonting för att förhindra att socialtjänstlagens 5 § används på detta sätt, ett sätt som jag tycker är felaktigt och olämpligt. Jag tror att Sten Andersson och jag tycker detsamma om vårdnadsbidrag, nämligen att de är dåliga. Men jag är ledsen över att jag inte har fått något egentligt svar på min fråga. Därför vill jag upprepa den: Tänker regeringen vidta några åtgärder för att förhindra att socialtjänstlagens 5 § används på detta sätt?

Eftersom detta är en interpellationsdebatt, vill jag säga något om frihet. Vad är frihet för barnfamiljer och för kvinnor speciellt i den snäva betydelse som vi diskuterar just nu? Jag tog upp den saken i går med sex kvinnor, som alla arbetade inom barnomsorgen. Vi diskuterade den under en dagsetapp på Sörmlandsleden.

Frihet är att utbilda sig. Frihet är att få jobb efter sin utbildning. Frihet är att kunna förena ett förvärsarbete med hem och familj. För att förverkliga denna frihet krävs olika saker. Det krävs

1. att kvinnor förmås välja inom alla yrken,
2. att det finns arbetstillfällen,
3. att det finns daghem och fritidshem åt alla som vill ha sådana,
4. att arbetslivet är anpassat efter barnen.
5. att bostadsområdena fungerar efter människors behov – man skall inte bara bo någonstans utan också kunna leva ett kulturellt och socialt liv med grannvänskaper,
6. att tiden räcker till för barn och familj, vilket betyder sex timmars arbetsdag,
7. att man delar på ansvaret för hem och barn samt

8. att det finns en ekonomisk frihet, vilket innebär låga hyror och matpriser.

Detta var några olika friheter, som vi kom fram till under vår promenad. I dag finns inte dessa former av frihet för de flesta. Bara 10 % av förskolebarnen har någon av föräldrarna hemma i dag. Ändå finns det bara i runt tal 140 000 daghemsplatser. Hundratusentals barn och föräldrar står i kö för en plats i den kommunala barnomsorgen.

Otaliga undersökningar bevisar att det är just en kommunal daghemsplats som föräldrarna i första hand vill ha. Men någon valfrihet finns inte, förran barnomsorgen har byggts ut så att alla behov är täckta och så att servicenivån – den som man hamnar i till sist, när man gör upp dessa barnomsorgsplaner – uppgår till 100 %.

Men det räcker inte med platser. Det behövs också platser med ett bra innehåll. Det betyder mindre barngrupper och ökad personaltäthet bl. a.

Vi kvinnor var vid vårt samtal i går överens om att det är märkligt att frågan om vårdnadsbidrag diskuteras så intensivt just nu, när det kärvar på arbetsmarknaden och när just kvinnors arbeten är i fara. Vi tyckte också att det var märkligt att även debatten om vårt låga barnafödande sätter i gång just nu. Det stämmer så förunderligt väl in i tiden med en ökad arbetslöshet.

Jag minns när jag var på en anställningsintervju. Det var ett tag sedan. Jag hade då redan mina båda barn, och personalchefen tittade mycket stint på mig och sade: Tänker ni skaffa flera barn?

En sekund tänkte jag tillbaka på den fyraåriga daghemskö som jag just hade stått i, och jag svarade nej, om än tveksamt. Jag fick en känsla av att om jag hade svarat ja, hade jag inte fått jobbet den gången.

Det är kärvare tider nu, och nu passar det sig att tala om låga födelsetal och vårdnadsbidrag på 250 kr. i månaden i stället för arbete och lön. Jag håller med Sten Andersson om att ett vårdnadsbidrag aldrig kan ge någon frihet att välja mellan förvärvsarbete och hemarbete. Dessutom tycker jag att det är en rättighet och en skyldighet att delta både i förvärvsarbete och i hemarbete, och det skall förstås gälla både män och kvinnor.

Den frihet som borgarna värnar om är den rikets frihet. Det blir, precis som det sägs i svaret, en liten privilegierad grupp med hög inkomst som får friheten att välja. Barnfamiljers svåra ekonomiska situation löser man inte genom ett litet vårdnadsbidrag, utan med billigare mat, lägre hyror och en garanterad rätt till arbete och till en bra barnomsorg. Det skulle betyda mycket i frihet och förbättra situationen för många barnfamiljer.

Anf. 145 ANN-CATHRINE HAGLUND (m):

Herr talman! Ingvar Carlsson talade i sitt här omnämnda tal om fyra friheter, och socialministern har gjort detsamma i sitt svar på Runc Gustavssons interpellation. Ingvar Carlsson talade om friheten från materiell knapphet, från samhällets varbölder, från arbetslöshet och otrygghet, från maktlöshet. Vad det är fråga om är egentligen trygghet – en trygghet som det inte är svårt att vara överens om.

Vad talen kanske borde handla om är om socialdemokraternas sätt att skapa trygghet inkräktar på medborgarnas frihet, om inte det socialdemokratiska sättet att lösa barnfamiljernas problem leder till minskad valfrihet, ökad styrning och ökad orättvisa mellan olika familjer, om inte ökad utbyggnad av den offentliga sektorn och ett ökat skattetryck inkräktar på friheten.

Frihet, det är att tillsammans med sin familj få avgöra hur man vill bo och leva, hur man vill fördela och kombinera förvärvsarbete och vårdarbete i hemmet, att få välja barnomsorg. Vi moderater har år efter år arbetat för en rättvisare familjepolitik, där familjerna själva kan bestämma hur de skall ordna sin tillvaro och sin barnomsorg.

Föräldrar som är harmoniska och trivs har mycket bättre förutsättningar att ge sina barn en trygg uppväxttid än föräldrar som tvingas in i ett visst livsmönster. Valfriheten betyder oerhört mycket för en familjs harmoni. Och vem vet bättre än den enskilda familjen vad som passar familjen och inte minst barnen bäst? Dessutom har olika perioder i livet olika behov och önskemål.

Valfrihet och rättvisa är viktigt för familjerna och barnen. Familjepolitiken måste utgå från de principerna och från en helhetssyn. Inte minst familjebeskattningen betyder väldigt mycket för friheten.

Jag vill fråga statsrådet Andersson om statsrådet vill låta den familjeekonomiska beredningen, som skall göra en översyn av det familjeekonomiska stödet, också se över familjebeskattningen. Som beskattningen i dag är, ökar den barnfamiljernas sårbarhet och styr deras tillvaro. Ingen hänsyn tas till ekonomisk bärkraft.

En reformerad beskattning, en i stort sett proportionell beskattning i låga och vanliga inkomstlägen, skulle ge familjerna större frihet. Detta bör kombineras med avdragsrätt för nödvändiga barnomsorgskostnader och med en trygghetsgaranti.

En vårdnadsersättning skulle snabbt och enkelt kunna ge barnfamiljerna ökad frihet, valfrihet och rättvisa. Vi har i den moderata partimotionen 384, som väcktes under den allmänna motionstiden, visat hur vi tänkt oss vårdnadsersättningen utformad och hur den skall finansieras.

Naturligtvis ger inte vårdnadsersättningen full valfrihet, men den ger ökad frihet att välja om man vill vårda barnen i hemmet eller ha någon annan form av barnomsorg. Den ger ökad valfrihet mellan olika former av barnomsorg, eftersom man kan använda vårdnadsersättningen till att betala för den barnomsorg man anser bäst. Och i kombination med de andra förslag vi moderater har på familjepolitikens område – vår helhetssyn – ger våra förslag barnfamiljerna en mycket större valfrihet än socialdemokraternas.

Vilken frihet, vilken valfrihet ger den socialdemokratiska familjepolitiken? Vilken frihet ges åt de familjer som vill vårda barnen i hemmet? Vilken frihet ges åt de familjer som vill ha sina barn i enskild barnomsorg av något slag?

Självfallet finns det inget förbud från socialdemokratiskt håll, men det ges inget rättvist ekonomiskt stöd åt den familj som vill välja att vårda barnen

hemma och inget rättvist stöd åt enskilt ordnad barnomsorg. Den som får en plats i samhällets barnomsorg får däremot en stor samhällssubvention.

Alternativ pedagogik, enskilda daghem, förskolor och skolor är outhärliga för att ge valfrihet och för att föra utvecklingen vidare. De har ofta varit föregångare i pedagogiskt hänseende och inlett en utveckling som sedan tagits upp av såväl den offentliga skolan som förskolan. Dessutom tillhör det familjernas rätt att kunna välja en enskild omsorg om barnen för att tillgodose barnens behov eller önskemål om en speciell pedagogik.

Dessutom visar det sig regelmässigt att enskilt bedriven verksamhet är billigare än offentlig verksamhet.

Jag vill fråga: När statsrådet Andersson säger att det nya statsbidragssystemet skall byggas upp efter principen att det skall värna om en god barnomsorg efter barnens behov – innebär då detta att enskilda och kommunala förskolor, både heltids- och deltidsförskolor, kommer att få samma statsbidrag som de kommunala? Eller kommer orättvisorna och skillnaderna att bestå? Kommer de öppna förskolorna att få ett statsbidrag?

Herr talman! Om socialdemokraternas tal om frihet innebär att man vill ge barnfamiljerna reell rätt och frihet att välja hur man vill fördela och kombinera vård och ansvar i hemmet med arbete och ansvar i förvärvslivet, om det innebär frihet att välja den barnomsorgsform man anser vara bäst och ett rättvist stöd till enskild barnomsorg, ja, då är det fråga om verklig frihet.

Tyvärr tror jag – vis av erfarenheten – att det är fråga om samma gamla socialdemokratiska styrande familjepolitik som skapat den bristande valfrihet vi har i dag. Socialministerns svar på Rune Gustavssons interpellation bekräftar mina farhågor.

Anf. 146 Socialminister STEN ANDERSSON:

Herr talman! Om det sagda skulle mycket mer kunna sägas, men jag skall avstå ifrån det.

I sakfrågorna har jag tidigare haft flera debatter med företrädare för de partier som är företrädade nu i kväll i debatten. Ingenting nytt har framkommit i argumentationen, ingenting alls, och då finns det i ett pressat läge som det riksdagen befinner sig i ingen anledning att gå närmare in i argumentationen en gång till.

Låt mig bara till Rune Gustavsson och Karin Söder säga att 1981 års beslut faktiskt innebar att man drog ner statsbidragen till kommunerna med 575 miljoner, och man gjorde det på ett sådant sätt att det fick karaktären av bestraffning av de kommuner som sökt leva upp till riksdagens intentioner vad gäller utbyggnaden av barnomsorgen och belöning till dem som väldigt litet hade gjort.

Sedan får Karin Söder och andra vänta på svaren på de frågor ni har ställt om innehållet i denna proposition till dess propositionen föreligger. I motsats till de borgerliga regeringarna arbetar den här regeringen så, att innan vi fattar beslut för vi resonemang och lyssnar till synpunkter från deras sida som

är berörda. Vi har just inlett förberedande samtal. Några förhandlingar kommer inte att äga rum förrän efter Kommunförbundets kongress. Detsamma får gälla innehållet i den översyn som vi nu gör på grundval av alla familjeekonomiska utredningar. Vi skall jobba så snabbt det någonsin går, och jag hoppas att det i båda dessa fall inte skall behöva gå många månader innan en proposition föreligger – i det första fallet, som gäller statsbidrag, skall det inte behöva gå mer än någon månad.

Till Inga Lantz vill jag säga att om beskrivningen av det tilltänkta Nackaprojektet är riktig – och det har jag ingen anledning att betvivla – så har jag väldigt svårt att se hur detta projekt skulle vara förenligt med socialtjänstlagens krav på en individuell behovsprövning. Min tro är alltså att ingen åtgärd behövs.

Jag har redan givit uttryck för min uppfattning, att det är en statlig angelägenhet att inrätta mer generella ekonomiska bidragsanordningar för vissa grupper. Detta är ett förtydligande av det svar jag redan har givit.

Anf. 147 RUNE GUSTAVSSON (c):

Herr talman! Efter Sten Anderssons senaste inlägg kan jag bara konstatera att Ingvar Carlssons stolta frihetsparoller denna sena kväll försvann i tomma intet.

Anf. 148 KARIN SÖDER (c):

Herr talman! Det kompletterande svar som socialministern gav innehöll, som han själv sade, inte så särskilt mycket mera än det tidigare lämnade svaret.

Däremot kommer han med ett påstående om att den proposition som jag var ansvarig för och som riksdagen antog skulle innebära en bestraffning av dem som hade byggt ut barnomsorgen. Man kan naturligtvis benämna saker och ting som man själv önskar. Men jag måste konstatera att även det socialdemokratiska förslaget den gången i så fall i viss mån innebar en bestraffning, eftersom man gick in för en schabloniserad ersättning, men mot all rättvisa ville man fortsättningsvis också undanta deltidsskolan.

Mot denna bakgrund och mot bakgrund av denna diskussion ställer man sig osökt frågan: Vad var då den nytillträdde regeringens åtgärd, som drabbade kommunerna med 3 miljarder, för någonting om inte en verklig bestraffning? Det var en åtgärd som i allra högsta grad har medverkat till att försvåra uthyggnaden av barnomsorgen, långt mera än den förändring i mera rättvis riktning – argumentationen förde jag fram tidigare – som jag föreslog. På detta har jag heller inte fått något svar.

Jag kommer att noga följa utvecklingen och se hur mycket av de tidigare stolta uttalandena som finns kvar när propositionen lämnas.

Överläggningen var härmed avslutad.

Mandagen den
30 maj 1983

*Om bilstödet till
handikappade*

28 § Svar på fråga 1982/83:534 om bilstödet till handikappade

Anf. 149 Socialminister STEN ANDERSSON:

Herr talman! Elver Jonsson har frågat mig när regeringen bedömer att remissarbetet med anledning av betänkandet (SOU 1982:44) Nytt bilstöd till handikappade kan avslutas och förslag föreläggas riksdagen. Vidare har Elver Jonsson frågat om regeringen avser att vidta extra åtgärder i avsikt att snabbt kunna föreslå riksdagen ett reformerat och nytt bilstöd till handikappade.

Remissbehandlingen av betänkandet pågår f. n., och remisstiden löper ut den 31 augusti 1983. Ställning kommer därefter att tas till förslagen. Innan beredningen av ärendet är avslutad, är jag inte beredd att uttala mig om dess resultat.

Under detta anförande övertog förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 150 ELVER JONSSON (fp):

Fru talman! Nya bilstödskommittén förslög för snart tio månader sedan ett nytt – förbättrat, förenklat och utvidgat – bilstöd till handikappade. Eftersom remissförfarandet dröjde mycket länge har värdefull tid gått förlorad – därav frågan.

När jag nu tackar socialministern för svaret kan jag inte underlåta att säga att jag hade väntat mig mer substans i det. Socialministern anmäler pliktskyldigast remisstidens utgång – och det är i och för sig en värdefull uppgift – men han lämnar frågan om regeringen avser att göra extra insatser för att snabbt få fram ett förslag obesvarad.

Jag tror att det finns anledning att erinra om att det föreligger en mycket stark uppfordran från riksdagens sida till regeringen att här göra något så snart som det någonsin går. Riksdagen uttalade förra våren att ett nytt stödsystem borde kunna träda i kraft redan den 1 januari i år. Utredningen, som lade fram sitt förslag i augusti, förutsatte att det skulle kunna ske vid detta halvårsskifte, dvs. i samband med det nya budgetåret.

De handikappade är i behov av förbättrade och förenklade regler. I det förslag som har avlämnats föreslås en värdefull utvidgning till de ickeförvärvsarbetande samt i vissa fall till familjer med gravt handikappade barn. Det innebär att detta nya stöd kan beräknas omfatta en halv gång handikappade till i jämförelse med antalet i dag.

Det är bråttom med denna fråga. Det nuvarande stödsystemet är svårgenomträngligt, både för de handikappade och för bidragsmyndigheterna. Stödet är också otillräckligt, för att inte säga orättvist. Den modell som utredningen har lagt fram har många inslag som tillgodoser kraven på enkelhet och rättvisa.

En annan fördel med förslaget är att det samhällsekonomiskt skulle vara lönande att hjälpa fler handikappade till en egen bil. För den handikappade skulle det vara en social tillgång som inte skall underskattas.

Om remissutfallet blir positivt – vilket jag hoppas och faktiskt tror – är socialministern i ett sådant läge beredd att göra det som jag efterlyste, nämligen extra insatser för att vi snart skall få ett förslag till riksdagen?

Överläggningen var härmed avslutad.

29 § Svar på fråga 1982/83:538 om etableringskontrollen för privatpraktiserande tandläkare

Anf. 151 Socialminister STEN ANDERSSON:

Fru talman! Kenth Skårvik har frågat mig om jag avser att avveckla den nuvarande etableringskontrollen, som är riktad mot privatpraktiserande tandläkare.

Jag utgår från att frågan avser de regler som gäller för privatpraktiserande tandläkare som vill ansluta sig till tandvårdsförsäkringen och därmed bli berättigade till ersättning från denna. Dessa regler fastställdes av riksdagen senast i december 1982 och gäller under år 1983.

Reglerna innebär att riks-försäkringsverket har möjlighet att föreskriva att en tandläkare inte skall föras upp på försäkringskassans förteckning över försäkringsanslutna tandläkare om behovet av tandläkare inom folktandvården eller i vissa delar av landet blir otillräckligt tillgodosett. Syftet är alltså att uppnå en jämnare och rättvisare fördelning av tandläkarresurserna mellan olika delar av landet och därmed så långt möjligt tillförsäkra även befolkningen i glesbygdsområden möjlighet att få tandvård.

Som Kenth Skårvik säkert väl känner till behandlas dessa fördelningsregler av 1978 års tandvårdsutredning i ett betänkande som nyligen har remissbehandlats. Utrednings- och remissmaterialet bereds f. n. inom socialdepartementet med sikte på att en proposition angående tandvårdsfrågorna skall kunna lämnas till riksdagen under kommande höst. Därvid kommer givetvis de här nämnda anslutningsreglerna att behandlas, och det blir då tillfälle att närmare diskutera utformningen av de regler som behöver finnas på detta område.

Anf. 152 KENTH SKÅRVIK (fp):

Fru talman! Jag vill tacka socialministern för svaret på frågan.

Fritt val av tandläkare bör vara en vägledande princip för utformningen av tandvården i landet. Det önskar patienterna, och det är bäst för dem. Den enskilda tandvården måste därför kunna utvecklas vid sidan av folktandvården. Privattandvården och folktandvården bör dock byggas ut gemensamt, så att alla kan erbjudas fullgod tandvård.

Ett huvudmål för kvoteringen till förmån för folktandvården var att tillförsäkra barn och unga en viss grundservice. Detta kan nu anses uppnått. Privattandvården ligger på samma nivå 1980 som 1975. Den regionala balansen har i stort konserverats på den nivå som gällde då försäkringen

Nr 159

**Måndagen den
30 maj 1983**

*Om etablerings-
kontrollen för pri-
vatpraktiserande
tandläkare*

*Om etablerings-
kontrollen för pri-
vatpraktiserande
tandläkare*

genomfördes. De generella etableringsreglerna kan snarare sägas ha hindrat en bättre regional balans.

Nuvarande etableringsbegränsningar som är riktade mot privatpraktiker bör därför genast avvecklas. Nu föreligger ett akut läge, där landstingen inte kan bereda nyutexaminerade sysselsättning, och samtidigt förlängs etableringskontrollen. Det förefaller orealistiskt att tro att tandläkare i gemen skulle försöka etablera sig i storstadsregionerna, där tandläkartätheten redan är stor. En reell bedömning av sysselsättningsläget talar mer för att nyetableringar kommer att ske där behovet är störst. Det är sådana principer som gäller för alla andra egna företagare.

Kvoteringen av tandläkare tillkom vid en tidpunkt då det rådde brist på tandläkare och barn- och ungdomstandvården var under utbyggnad. Den ökade examinationen i kombination med att folktandvårdssektorns expansion avtagit har medfört en radikalt förändrad arbetsmarknadssituation för tandläkarna.

Men i dag, fru talman, råder ingen brist på tandläkare som vi hade för bara några år sedan. I dag är det bara en tidsfråga, innan vi har ett alltför stort överskott på tandläkare.

Snart har vi ett läge där landstingen inte kan ge alla nyutexaminerade sysselsättning. Vi har hört det under en lång tid i debatter av detta slag.

Kvoteringen utgör inte längre något effektivt styrmedel för tandläkarresursernas fördelning över landet. De senaste kvoteringsbesluten har inneburit att samtliga huvudmän tilldelats önskad kvot. Därutöver har socialstyrelsen förklarat sig beredd att medge ytterligare kvot om så erfordras. Huvudmännen har tilldelats kvot utan hänsyn till om kvoten bidrar till att utjämna tandläkarresursernas fördelning över landet, vilket ju sägs vara kvoteringsystemets huvudsyfte.

Kvoteringen av tandläkare är sålunda numera ett verkningslöst styrinstrument, eftersom det inte längre är tillgången på tandläkare utan bristen på ekonomiska resurser som utgör hindret för en fortsatt utbyggnad av folktandvården.

Därför är det i dag, fru talman, dags att ta bort, inte förlänga, den etableringskontroll som existerar.

Vi har läst i tidningarna den senaste tiden att det skulle bli en fri etablering i 200 kommuner i landet. Men det som inte sägs är vad som kommer att hända efter årsskiftet vad gäller dessa etableringskontroller. Gertrud Sigurdsen har givit oss ett visst löfte om att det skall komma en proposition till hösten. Jag vill därför fråga: Vad kommer att hända efter den 1 januari?

Anf. 153 Socialminister STEN ANDERSSON:

Fru talman! Situationen är den att det finns en brist på tandläkare i vissa regioner och överskott i andra, framför allt i storstadsområdena. Beträffande etableringsrätt och etableringskontroll bör man påpeka att detta att en försäkringskassa får upp en tandläkare på sin förteckning närmast är att jämföra med ett anställningsförhållande. Sådana bör följa vissa regler. Framför allt bör man iakttä en viss försiktighet i tider med begränsade

resurser. Jag kan inte erinra mig något annat yrkesområde där det finns möjligheter för en yrkesgrupp att börja en verksamhet och sedan utan restriktioner skicka räkningen till samhället. Det är vad tandläkarna får rätt att göra i och med att de är anslutna till försäkringen. En annan sak är att de har full rätt att etablera sig, men inte utan vidare denna rätt att få ersättning från försäkringskassan.

Anf. 154 KENTH SKÅRVIK (fp):

Fru talman! Jag förstår inte det som har sagts här, att man inte etablerar sig hur som helst. Det gör ju inte heller egna företagare i andra branscher. Givetvis tar man ansvar för det man gör. Men vad vi från samhällets sida har ett ansvar för är att ta hand om de nytexaminerade tandläkare som nu kommer ut från tandläkarhögskolan och inte vet var de får arbete i framtiden. Det finns i dag oerhört många tandläkare. Utgår jag från, inom annan tandvård som skulle vara villiga att etablera sig, framför allt på orter där det varit svårt att få tag i tandläkare. Det är dit vi vill att de skall förflytta sig. Vi är helt medvetna om att det i storstadsregionerna kanske inte behövs så många tandläkare i dag, men de behövs på många andra ställen runt om i Sverige. Vi vill att etablerade tandläkare skall förflytta sig dit.

Överläggningen var härmed avslutad.

30 § Svar på fråga 1982/83:470 om förslag i Europarådet om behandlingen av försöksdjur

Anf. 155 Jordbruksminister SVANTE LUNDKVIST:

Fru talman! Kerstin Anér har frågat mig vilken inställning den svenska regeringen kommer att inta i Europarådets ministerkommitté till det förslag till konvention om behandlingen av försöksdjur som kommittén för vetenskap och teknik föreslagit.

Arbetet på en konvention om behandlingen av försöksdjur har pågått i Europarådets regi under en följd av år. Ett utkast till konvention har nu framlagts av den expertgrupp som svarat för arbetet. Kommittén för vetenskap och teknik i rådets parlamentariska församling har därefter rekommenderat vissa ändringar av expertgruppens förslag. Jag är inte beredd att nu ta ställning till konventionsutkastet och ändringsförslaget. Frågan kräver ytterligare beredning – bl. a. en grundlig remissbehandling – vilket innebär att något slutligt ställningstagande inte kan bli aktuellt förrän i höst. Enligt vad jag nu erfarit kommer inte heller frågan att behandlas vid ministerkommitténs möte i juni utan först senare.

Anf. 156 KERSTIN ANÉR (fp):

Fru talman! Jag tackar jordbruksministern för det svaret. Jag skulle vilja säga ytterligare ett par saker om det.

Vad det konkret gäller när det är fråga om behandlingen av försöksdjur är

Nr 159

**Måndagen den
30 maj 1983**

*Om förslag i
Europarådet om
behandlingen av
försöksdjur*

Måndagen den
30 maj 1983

*Om förslag i
Europarådet om
behandlingen av
försöksdjur*

huvudsakligen två punkter, som jag gärna skulle vilja höra om jordbruksministern har några synpunkter på.

För det första: Skall konventionens inledning, den s. k. preamblen, innehålla formuleringar som säger att djurskydd är ett viktigt moraliskt värde som Europarådet anser sig förpliktigt att skydda, eller skall det stå som expertgruppen vill – något mycket mer utslätat och till intet förpliktigande?

För det andra: Skall konventionen direkt förbjuda att djur i vetenskapens eller teknikens namn utsätts för svår och långvarig smärta?

För min egen del måste jag säga att det är ett bevis på dålig fantasi och uppfinningsförmåga hos forskarna om de inte kan hitta på några andra sätt att studera djurens fysiologiska och psykiska reaktioner än genom att tillfoga dem smärta. Det visar sig också i en del forskningsrapporter att när man ersatt djurförsök med andra metoder, då kan man i efterhand erkänna att de tidigare försöken verkligen varit plågsamma.

Nu tror jag väl inte att konventionen skulle förändra djurens situation i Sverige så mycket, eftersom våra lagar redan ligger ungefär på den här nivån. Men den bör kunna göra nytta i andra länder i Europa, där man inte har några lagar alls eller inte några lagar av den här kvaliteten.

Om ministerrådet accepterar de ändringsförslag som vetenskaps- och teknikkommittén förordar och som trycker på att konventionen inte skall låsas fast utan i princip vara underkastad fortsatt förbättring hela tiden, så skulle detta vara ett väldigt viktigt steg i rätt riktning, även om det inte kan förhindra att vissa plågsamma djurförsök fortfarande förekommer. Men om ministerkommittén skulle anta förslaget att helt förbjuda försök som medför svår och långvarig smärta, då skulle ett verkligt avgörande steg vara taget även i Sverige mot att förverkliga tanken på, som det står i förslaget, att en human behandling av djur är ett av de grundläggande värdena i västerländsk civilisation. Jag tycker att Sveriges jordbruksminister och regering i ministerrådet borde göra allt för att åstadkomma det.

Sedan har jag en fråga att ställa med anledning av jordbruksministerns svar. Det blir en remissbehandling, och jag är i och för sig glad för att så blir fallet. Men då skulle jag vilja veta: Kommer de stora internationella och möjligen även nationella djurskyddsorganisationerna och antivivisektionistorganisationerna att få vara med i denna remissbehandling?

Anf. 157 Jordbruksminister SVANTE LUNDKVIST:

Fru talman! Jag vill först och främst säga att sekretariatets rapport från mötet ännu inte föreligger och således inte heller någon slutlig utformning av förslaget till konventionstext.

Utan att gå in på vilka formuleringar som bör förekomma i konventions-texten vill jag slå fast att Sverige har en hög ambitionsnivå när det gäller djurskyddsfrågor, och vi skall ha det i fortsättningen också. Detta gäller även i detta sammanhang.

Vad som blir väldigt viktigt för oss är att bedöma: Med vilka formuleringar i texten skall vi få en så bred uppslutning som möjligt, så att konventionen

verkligen får betydelse för djurskyddet? Det är ju en fråga som vi får ta ställning till när vi så småningom skall binda oss för en konventionstext.

För vårt eget vidkommande delar jag Kerstin Anér's bedömning att det verkligen inte är några svårigheter för oss, med den lagstiftning vi har, att tillmötesgå höga krav när det gäller ambitionen i texten. Skulle vi alltså av något skäl tvingas – för att medverka till att få så många länder som möjligt att i varje fall förbättra sin situation på det där området – att acceptera en text som vi själva inte skulle vara helt nöjda med, har vi möjligheten att ligga på en högre nivå här hemma i Sverige. Det är ingenting som hindrar oss att göra det på den punkten. Det är det svar jag skulle vilja ge nu. Jag vill alltså inte nu binda mig för någon utformning av texten, utan bara konstatera vad jag uppfattar som en rimlig ambitionsnivå från svensk synpunkt.

Dessutom – som en kommentar till det sista fru Anér sade – är det klart att vi skall medverka till att de organisationer som har speciellt intresse för de här frågorna får tillfälle att avge sina yttranden.

Anf. 158 KERSTIN ANÉR (fp):

Fru talman! Jag tackar jordbruksministern för det sista löftet, som jag verkligen hoppas på. Jag vill understryka att det faktiskt också är viktigt att en sådan här konvention verkligen hålls uppe på så hög nivå som möjligt när det gäller djurskyddet. Även om forskare, tekniker och fabrikanter säger att det är omöjligt att följa sådana här regler, går det i alla fall när de blir tvungna. Om de bara vet att de har någon som hela tiden stöter på dem i ryggen, går de mycket längre än om konventionen är för tam.

Överläggningen var härmed avslutad.

31 § Svar på fråga 1982/83:537 om förbudet mot ny- och ombyggnad av djurstallar

Anf. 159 Jordbruksminister SVANTE LUNDKVIST:

Fru talman! Börje Stensson har frågat mig om hur många om- och nybyggnadsföretag som har stoppats på grund av rådande förbud mot ny- och ombyggnad av djurstallar samt vilka åtgärder som har vidtagits för att snabbt och rättvist behandla dispensansökningar.

Alltför kort tid har förflutit sedan beslutet togs, för att det skall gå att ange hur många byggnadsföretag som stoppats på grund av investeringsförbudet. Vid en uppskattning utifrån den granskning som sker enligt djurstallskungörelsen kan man dock konstatera att de planer som överlämnades för godkännande under år 1982 skulle ha inneburit en ökning med 5 000 stallplatser för mjölkkor och 20 000 slaktvinsplatser.

I flertalet dispensärenden är det lantbruksnämnden som fattar beslutet. För behandlingen av dispensansökningar har lantbruksstyrelsen utfärdat föreskrifter. Föreskrifterna fanns tillgängliga vid tidpunkten för lagens

Måndagen den
30 maj 1983

*Om förbudet mot
ny- och ombygg-
nad av djurstallar*

ikraftträdande. De är utformade på ett sådant sätt att beslut skall kunna fattas utan onödig tidsutdräkt.

Anf. 160 BÖRJE STENSSON (fp):

Fru talman! Jag tackar jordbruksministern för svaret på min fråga, även om det knappast innehöll något av det jag ville ha reda på.

Bakgrunden till min fråga är regeringens proposition 1982/83:112 med förslag till lag om förbud under viss tid mot nybyggnad av djurstallar för nötkreatur, svin och fjäderfä.

Regeringsbeslutet fattades den 17 februari 1983. Jordbruksutskottet justerade sitt förslag till beslut den 17 mars. Detta förslag behandlades av riksdagen den 23 mars. Får jag omgående fråga jordbruksministern från vilken tidpunkt dispens måste sökas? När jordbrukare frågar mig har jag för min del inte kunnat ge klart besked om, och har väl inte haft befogenhet att ge det heller, från vilken tidpunkt ny- och ombyggnad skulle vara belagd med dispenskrav. Från den tidpunkt då lagförslaget blev känt, har det sagts, borde dispenskravet gälla. Är det den 17 februari, den 17 mars eller den 23 mars?

Folkpartiet har gått emot ifrågavarande lagförslag. Nu har vi lagen med förbud mot ny- och ombyggnad av djurstallar. Av mycket stort intresse är hur dispensgivningen, som anges i propositionen och i jordbruksutskottets majoritetsförslag, hanteras av lantbruksnämnder och lantbruksstyrelsen. Av den anledningen är det viktigt, tycker jag, att få jordbruksministerns svar på min fråga före sommaren.

Om jag har förstått intentionerna i direktiven till livsmedelsutredningen riktigt, med avseende på investeringsstopp, har denna utredning till uppgift att komma med ett förslag, som skall bli en fortsättning av mer permanent art på nu behandlade byggförbud.

Fru talman! Jag vill fråga: Vilka besättningar är det som skall dra ner sin produktion, eller rättare sagt tvingas dra ner, mot bakgrund av investeringsförbud? Är det storproducenterna? Eller är det företag av genomsnittlig storleksordning vad beträffar äggproduktion, mjölkproduktion eller kött- och fläskproduktion?

Vilka är de viktigare dispensskälen när det gäller regionalpolitiska bedömningar, som det ordas en del om i propositionen och även i utskottets text? Hur vägs sysselsättningsskäl in i dispensgivningen, både jordbruksnäringens och beträffande de serviceföretag som kan komma i fråga? Hur får man in arbetsmiljö och hälsoeffekter i dispensgivningen? Det finns f. n. en stor debatt kring de stora hälsoproblemen i slaktsvinsbesättningar. Upp till 25 % av svinslakten har skador av olika karaktär. Luftvägslidande etc. är ett stort problem och upptar en stor del av de uppmätta skadorna. Kan detta spela in vid dispensgivningen?

Folkpartiet ställer sig avvisande till nya regleringar inom en redan mycket hårt reglerad näring som jordbruksnäringen är. Vi är angelägna om att få besked om konsekvenserna av de regleringar vi har anledning att kritisera.

Anf. 161 Jordbruksminister SVANTE LUNDKVIST:

Fru talman! Tidpunkten för när denna reform träder i kraft är naturligtvis det datum när riksdagen fattar beslut om den.

När det sedan gäller vad denna reform avser är det hela tiden i samförstånd med jordbrukarnas egna organisationer som vi, med hänsyn tagen till den överproduktion som vi i dag har bekymmer för, har varit överens om att man skulle införa denna typ av tillfälligt investeringsstopp för att ge den utredning som nu arbetar möjlighet att försöka finna lösningar på dessa överskottsproblem, och i det sammanhanget inte möta de ökade svårigheter som skulle uppstå om vi under hela det år som utredningen arbetar fick räkna med att få ett betydande antal tillbyggnader, som motiverades uteslutande av att man skulle ha möjligheter att öka sin produktion. I själva beslutet om det här investeringsstoppet har inte några speciella kategorier som skulle drabbas pekats ut, utan investeringsstoppet gäller generellt.

Vad vi däremot har sagt, eftersom Börje Stensson kom in på de regionalpolitiska bedömningarna, är att man skulle iaktta något mindre restriktivitet när det gällde de nordliga områdena. Sedan får lantbruksnämnderna, och i sista hand lantbruksstyrelsen, pröva dessa frågor på det förnuftiga sätt som vi förutsätter att man kan göra det. Med hänsyn tagen till insikten om själva syftet med denna reform, är jag övertygad om att det finns stor förståelse för den, inte bara bland jordbrukarna utan också hos de myndigheter som har att pröva det tillfälliga förbudet.

Anf. 162 BÖRJE STENSSON (fp):

Fru talman! Med hänsyn till att verksamheten ändå på något sätt upplevs som en försöksverksamhet eller som något som bedrivs på prov inför det förslag livsmedelsutredningen troligen kommer att presentera vore det av värde att få en uppfattning om hur jordbruksministern ser på detta. Är det storproducenterna, är det företag med en normalproduktion eller är det kanske t. o. m. mycket små företag man är ute efter, när man genom ett investeringsförbud vill förhindra dem att fortsättningsvis bedriva produktion av den art det kan vara fråga om – det må gälla ägg-, kött-, fläsk- eller mjölkproduktion?

Anf. 163 Jordbruksminister SVANTE LUNDKVIST:

Fru talman! I utredningsdirektiven har vi angivit att man förutsättningslöst skall pröva huruvida en etableringskontroll av någon karaktär skulle kunna vara ett av de instrument som man i fortsättningen kunde arbeta med för att få balans mellan produktion och konsumtion. Den typen av etableringskontroll skulle i så fall prövas såväl utifrån producenternas som utifrån konsumenternas utgångspunkter och intressen. Vi har icke pekat ut någon kategori som i det här sammanhanget skulle drabbas.

Jag hade ju inte tillsatt en utredning som skall fundera igenom de här problemen, om jag hade haft svaret på de frågor som Börje Stensson reser till mig i dag. Som Börje Stensson mycket väl vet är detta en ganska komplicerad fråga. Utredningen har fått i uppdrag att försöka lämna svar på den. I

Nr 159

Måndagen den
30 maj 1983

*Om förbudet mot
ny- och ombygg-
nad av djurstallar*

utredningen finns också företrädare för Börje Stenssons parti, vilket ger Börje Stenarsson möjlighet att också genom den företrädaren föra fram de synpunkter han har fört fram till mig i dag.

Överläggningen var härmed avslutad.

32 § Svar på interpellation 1982/83:131 om sandsugningen utanför Skanör

Anf. 164 Jordbruksminister SVANTE LUNDKVIST:

Fru talman! Per Stenmarck har frågat om regeringen är beredd att medverka till ett tioårigt stopp vad gäller den sandsugning som i dag bedrivs på icke-kommunalt vatten utanför Skanör.

Falsterbohalvön i södra delen av Öresund har byggts upp av sandavlagringar. Stränderna runt halvön är ständigt utsatta för förändringar, orsakade av strömmar och vågor. Det är svårt att ange hur erosion eller ackumulation av sand till ett visst område kommer att ske under en längre period. Det är också osäkert hur mycket sand som tillförs t. ex. det aktuella Västra Haken-området och därför svårt att avgöra hur mycket sand som kan tas bort från området utan att skador inträffar.

Täkt av sand har inom detta kustområde bedrivits under senare tid. Tillstånd har givits åt två bolag att inom såväl Vellinge kommuns område som allmänt vattenområde fram till hösten 1983 årligen ta upp sammanlagt 87 000 m³. Vellinge kommun har genom beslut i kommunfullmäktige fastställt att all sandsugning på kommunens område skall upphöra med utgången av år 1983.

I en ansökan till vattendomstolen i juli 1982 yrkade de två aktuella bolagen att inom allmänt vattenområde i Västra Haken-området utanför Skanör under en tioårsperiod få ta upp 105 000 m³ årligen. Vattendomstolen lämnade hösten 1982 det begärda tillståndet. För tillståndet skall dock gälla en rad villkor och särskilda bestämmelser angående t. ex. anmälan, kontroll, redovisning, förstärkning av erosionsskydd, fiskeundersökningar m. m. Ett villkor ger vattendomstolen rätt att på framställning av kammarkollegiet föreskriva ändrade villkor för täktverksamhetens fortsatta bedrivande eller, om befarad skada ej kan förebyggas genom ändrade föreskrifter, förordna att det lämnade tillståndet skall upphöra att gälla. Genom domen och villkoren har i praktiken sökandena sålunda erhållit ett villkorat tillstånd där de problem som kan, befaras uppstå beaktas.

Vattendomstolens dom har överklagats av Vellinge kommun. Målet kommer att behandlas under hösten 1983 av vattenöverdomstolen.

Regeringen bör självfallet inte ingripa i denna fråga, som är föremål för handläggning i domstol.

Under detta anförande övertog talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr talman! Jag ber att få tacka jordbruksministern för svaret på min interpellation.

Bakgrunden till interpellationen är de förändringar som man under senare år har kunnat se på stränderna runt de områden där den aktuella sandsugningen bedrivs. Allt fler har kommit till den uppfattningen att sandsugningen är orsaken till skadorna. Ett eventuellt samband är naturligtvis svårt att bevisa. Inga helt säkra slutsatser åt någotdera hållet har kunnat dras av de mätningar som årligen görs. Många menar dessutom att mätningstekniken inte är tillfredsställande. Bland de politiskt ansvariga i Vellinge kommun torde det i dag råda politisk enighet om att sandsugningen måste upphöra.

Just detta utgör den ena anledningen till att frågan i dag inte enbart har ett kommunalt intresse, därför att när kommunen har sagt nej så säger staten ja till att utnyttja sandtäkter bara några hundra meter längre ut. Den beslutade tåkten skall uppgå till 105 000 m³ per år i tio års tid inom ett område där Sveriges geologiska undersökning (SGU) beräknar nettotillförseln till 50 000 m³ per år. Sandsugningen förorsakar alltså det berörda området en nettoförlust på 550 000 m³ under den tid tåkttillståndet varar. Det sistnämnda är fortfarande försett med ett frågetecken, eftersom kommunen har överklagat vattendomstolens dom till vattenöverdomstolen.

Den andra anledningen till att frågan – enligt mitt förmenade – har ett riksintresse är att stora värden står på spel för zoologi, biologi, rekreation och säkert mycket annat.

Det är som bekant alltid farligt att leka med naturen. Många menar att resultatet av denna sandsugning blir detsamma som om man går ner till stranden och börjar gräva i sanden. Man kan hålla på en stund, men därefter rasar sanden igen av sig själv. De som tror på denna teori även i det stora perspektivet menar att det är just detta som håller på att hända här. Sandsugning under en följd av år leder fram till, menar man, att naturen själv reparerar skadan genom att kanske ta med sig ett stycke land.

Låt mig i detta sammanhang få kommentera en mening i jordbruksministerns svar. Det sägs: "Tåkt av sand har inom detta kustområde bedrivits under senare tid." "Senare tid" är uppenbarligen i det här sammanhanget liktydigt med drygt ett tjugotal år. Så länge har nämligen sandsugningen bedrivits.

Det kan naturligtvis alltid ifrågasättas om det finns något samband mellan den sandsugning som har bedrivits och den förstörelse av stränderna som man i dag kan se och som är en utveckling under en följd av år. Och det är ju bara om man tror att ett sådant samband föreligger, som det finns skäl att diskutera ett stopp.

Å ena sidan finns allmänheten och politikerna inom kommunen, som menar att sunt förnuft säger att sannolikheten är stor för att det finns ett klart samband. Naturen själv är det bästa vittnet till vad som håller på att inträffa, menar man. Å andra sidan finns Sveriges geologiska undersökning, som är expert på sådant här och som anser att sandsugningen kan fortsätta.

Måndagen den
30 maj 1983

*Om sandsugning-
en utanför Skanör*

Men – och det är den intressanta frågan – är SGU säker på sin sak? Är man säker på att det inte finns något samband mellan sandsugningen och skadorna på stränderna? Ja, en snabb blick på SGU:s text kan tyda på det. Antagandet att något sådant samband inte finns har utgjort en avgörande anledning till att sandsugning även fortsättningsvis får bedrivas, om vattenöverdomstolen följer samma linje som vattendomstolen har gjort.

Men är SGU säker i sin bedömning? Just därför att SGU är expert finns det anledning att verkligen studera vad SGU sagt. I en studie som är daterad den 26 mars 1982 säger man på ett ställe så här:

”På basis av föreliggande mätmaterial kan sägas att inget tyder på att sandsugningen under senare år medfört ökade risker för erosion vid själva baspunkten Västra Haken.”

Detta förefaller ju vara ett klart och säkert konstaterande. Men redan i nästa punkt säger man:

”Observationsserien har varit för kort för att medge säkrare prognoser och bör därför utsträckas ytterligare några år.”

Jag är faktiskt beredd att tolka detta som att det finns en viss osäkerhet även hos SGU. Om man hade varit helt övertygad om att något sådant samband inte föreligger, så hade det ju varit naturligt att klart och tydligt tala om detta. Fortsatta mätningar hade då heller inte varit nödvändiga.

Samma osäkerhet finns både i vattendomstolens dom och i jordbruksministerns svar på min interpellation. Det talas om ett villkorat tillstånd. Samtidigt som det givetvis är bra att den fortsatta sandsugningen skall ske under kontrollerade former, så sker ju detta just därför att det både hos SGU och vattendomstolen och i jordbruksministerns svar finns en tveksamhet om huruvida det finns ett samband mellan sandsugningen och strändernas förstöring. I annat fall hade ju dessa kontrollåtgärder varit onödiga.

Jordbruksministerns egna ord vittnar om den stora osäkerheten: ”Det är svårt att ange hur erosion eller ackumulation av sand till ett visst område kommer att ske under en längre period. Det är också osäkert hur mycket sand som tillförs t. ex. det aktuella Västra Haken-området och därför svårt att avgöra hur mycket sand som kan tas bort från området utan att skador inträffar.”

Observera följande uttryck: ”Det är svårt att ange ---”, ”--- också osäkert ---”, ”--- svårt att avgöra ---.”

Jag vidhåller att det med denna tveksamhet hade varit bättre att följa samma linje som Vellinge kommun har gjort, nämligen att stoppa sandsugningen helt.

I min interpellation har jag föreslagit ett tioårigt stopp. Under denna tid bör noggranna mätningar kontinuerligt göras. Tidsperioden kan naturligtvis alltid diskuteras. Men om några resultat skall kunna avläsas är det nog helt klart att det krävs en längre period.

Det viktigaste skälet till detta är att det då finns realistiska möjligheter att avläsa om ett samband finns. Om förstöringen av stränderna upphör är det nog ganska troligt att just sandsugningen varit orsaken. Om förstöringen å andra sidan fortsätter är det nog mindre troligt att ett samband finns.

Jag vill avsluta med att än en gång påpeka att stora värden står på spel. Med all respekt för den stora arbetsbörda som ett statsråd naturligtvis har tror jag att ett framtida studiebesök skulle vara nyttigt.

Jordbruksministern säger – delvis av formella skäl, som jag givetvis har den största förståelse för – nej till mitt förslag om ett tioårigt stopp nu. Jag har bara en kort fråga: Kan jordbruksministern tänka sig att en sådan åtgärd kan bli aktuell senare, om det visar sig att förstörelsen av stränderna fortsätter?

Anf. 166 Jordbruksminister SVANTE LUNDKVIST:

Herr talman! Den redovisning som jag har gett av frågan i mitt svar och den hantering som detta ärende har fått vittnar om att man vill vara försiktig när det gäller en fråga som – jag delar där Per Stenmarcks uppfattning – man inte skall gå ut och känna sig tvärsäker på. Därför företar man dels dessa årliga mätningar, dels har man dessa villkorade tillstånd, som ger SGU möjlighet – om man upptäcker att någonting händer som man icke förutsett – att återkalla tillståndet och ger möjlighet också för kammarkollegiet att påyrka inför vattenöverdomstolen att de villkor skall ändras som är förknippade med den möjlighet som har getts. Man vill alltså iaktta en allmän försiktighet i det här sammanhanget.

Sedan kan jag inte – det måste jag vidhålla – föregripa den handläggning som skall ske i vattenöverdomstolen med några som helst förutfattade meningar om vad som bör hända efter den handläggningen, utan den bör vi avvakta.

Överläggningen var härmed avslutad.

33 § Svar på fråga 1982/83:535 om importen av textilprodukter

Anf. 167 Statsrådet MATS HELLSTRÖM:

Herr talman! Björn Molin har ställt följande frågor till mig:

1. Är regeringen nu beredd att avskriva alla planer på att införa s. k. globalkontingenter för reglering av importen av textilprodukter till Sverige?

2. Är regeringen beredd att göra sådana ändringar i de bilaterala textilbegränsningsavtalen att den fria handeln med textilprodukter underlättas?

Vad gäller första frågan får jag hänvisa till regeringens proposition tidigare i år om åtgärder för tekoindustrin. Där anges riktlinjerna för handelspolitiken på tekoområdet. De innebär att Sverige i första hand bör pröva möjligheterna att genom bilaterala avtal inom MFA:s ram begränsa lågprisimporten av tekovaror. Samtidigt sägs dock att en förutsättning för att stå kvar i MFA är att det samlade resultatet av inledda och kommande förhandlingar bedöms som tillfredsställande. Skulle detta inte bli fallet, kan ett fortsatt svenskt deltagande i MFA behöva tas under omprövning, vilket

Måndagen den
30 maj 1983

*Om importen av
textilprodukter*

skulle innebära att en övergång till ett annat skyddssystem, i första hand globalkontingenter, kan komma att övervägas.

Jag vill i detta sammanhang erinra om att den föregående regeringen var inne på liknande tankegångar i samband med den förlängning av multifiberavtalet, som Sverige anslöt sig till den 20 augusti 1982. Då angavs nämligen en reservation, enligt vilken anslutningen förutsatte att tillfredsställande bilaterala avtal uppnåddes.

Sverige har hittills i år ingått långsiktiga textilbegränsningsavtal med Brasilien, Sydkorea, Malaysia och Hongkong. Fortfarande återstår emellertid förhandlingar med flertalet begränsningsländer. En samlad bedömning av resultatet måste följaktligen anstå tills även dessa förhandlingar slutförts.

Som svar på Björn Molins andra fråga vill jag peka på det faktum att skyddsbehovet för svensk tekoindustri ligger till grund för våra bilaterala begränsningsavtal. Detta behov har inte minskat på senare tid, utan tekoindustrin befinner sig fortfarande i ett besvärligt läge. Mot denna bakgrund kan en ändring av de principer som under de olika regeringarna sedan mitten av 1970-talet legat till grund för våra begränsningsavtal inte anses vara motiverad. Våra restriktioner medger ändå en stor import av tekovaror till varierande priser, även från lågprisländerna. Sverige är det land som per capita importerar mest konfektion från u-länderna.

Anf. 168 BJÖRN MOLIN (fp):

Herr talman! Jag tackar Mats Hellström för svaret på min fråga. Orsaken till att jag delvis har upprepat en tidigare här i kammaren i vår ställd fråga är att regeringen den gången genom Mats Hellström kvarlämnade en oklarhet i fråga om gränsskyddets utformning. Mats Hellström sade då – och det gjorde också den socialdemokratiska majoriteten i näringsutskottet senare – att man inte ville avvisa generella importbegränsningar i form av s. k. globalkvoter utan hänvisade till de pågående bilaterala förhandlingar som man har möjlighet till inom ramen för MFA 3.

Mats Hellström upprepar emellertid svaret – och det gör han trots att resultat nu föreligger från omförhandlingar med tre av de viktigaste importörländerna på det här området. Jag tänker framför allt på Sydkorea och Hongkong. Mot den bakgrunden är naturligtvis min fråga i dag först och främst: Vad har omförhandlingarna med framför allt Hongkong och Sydkorea lett till – vad innebär dessa avtal? Jag vill också fråga: Vilken slutsats drar regeringen i dag, när man nu har sett resultaten av omförhandlingarna med två av nyckelländerna när det gäller textilimporten? Är regeringen i dag beredd att ge ett klart besked om att man avstår från globalkvoter och kommer att stanna kvar i det internationella regelsystem som multifiberavtalet utgör?

Inte minst för handelns importörer tror jag att det skulle vara värdefullt att få det beskedet, så att man därigenom ger dem möjlighet att i lugn och ro planera sin verksamhet inför framtiden. Jag tror också att det för konsumenterna är ett viktigt besked. Kan man säga att omförhandlingarna

med viktiga länder som Sydkorea och Hongkong beträffande dessa begränsningsavtal har lett till för konsumenterna tillfredsställande resultat? När det gäller den andra frågeställningen, om de bilaterala begränsningsavtalens utformning på lång sikt, säger statsrådet Hellström ingenting annat än att han inte nu tycker att det finns någon anledning att ändra principerna för avtalen. I och för sig ligger väl däri att han inte tror på mer generella importbegränsningar, men orsaken till att jag ställde också den här frågan var att jag på det viset ville ge regeringen en möjlighet att redovisa en mer långsiktig och mer frihandelsvänlig bedömning. Jag har nämligen uppfattningen, herr talman, att man på det här området på lång sikt ändå eftersträvar att komma ifrån denna typ av importbegränsningar, som vi på kort sikt – det är jag medveten om – behöver.

Anf. 169 Statsrådet MATS HELLSTRÖM:

Herr talman! När det gäller Hongkong och Sydkorea, som utan tvivel är två viktiga länder, har vi nått de resultaten att vi under det första året får en viss minskning och under de följande åren små ökningar. Det är ett förhandlingsresultat som vi i de avseendena är tillfredsställda med.

Men som jag sade återstår förhandlingar med ett stort antal exportörländer, som tillsammans svarar för en betydande del av lågprisimporten till Sverige. Precis som regeringen har sagt tidigare i propositionen och i riksdagsdebatten kan vi självfallet först när vi har samtliga förhandlingar i hamn göra en utvärdering och ta slutlig ställning till vårt framtida skyddssystem för lågprisimport. Det har vi sagt tidigare, och det är självklart att vi inte gör en utvärdering mitt under pågående förhandlingar.

När det gäller Björn Molins andra fråga konstaterar jag att han är medveten om att man behöver den här typen av begränsningar. Under Björn Molins egen tid som handelsminister minskade inte antalet bilaterala begränsningsavtal, tvärtom ökade antalet – med något land – under hans tid. Avtalen fick också en restriktivare inriktning under Björn Molins tid än tidigare. Framför allt infördes ju under hans tid några avtal med total avsaknad av flexibilitet och med lägre ökningstakt än tidigare.

Dessa avtal, som Björn Molin införde och som alltså var mer frihetsinskränkande ur konsumentens synpunkt, har vi funnit skäl att fortsätta med. Vi tvingas, i det läge vi befinner oss i, att ha denna typ av begränsningar. Vi är alltså överens om den inskränkning av utrymmet för u-länderna som skedde under Björn Molins tid i de fall där han skärpte begränsningarna mot u-länderna.

Anf. 170 BJÖRN MOLIN (fp):

Herr talman! Jag är litet förvånad när Mats Hellström säger att begränsningsavtalen fick en restriktivare inriktning under den tidigare regeringens tid. De omförhandlingar som ägde rum medförde antingen oförändrade eller ökade kvoter. De innebar alltså en viss ökning av lågprisimporten.

Men jag har – och det vet Mats Hellström – flera gånger gett uttryck för

uppfattningen att vi på kort sikt behöver behålla dessa begränsningsavtal. Det är viktigt att vi gör begränsningssystemet rättvist och effektivt, och det behövs en bättre kontroll. Därvidlag tror jag att jag har samma uppfattning som den nuvarande regeringen.

Mot den bakgrunden, Mats Hellström, skulle det vara tillfredsställande, om man nu kunde avvisa propån om globalkvoter. Jag noterar att Mats Hellström här sade att förhandlingarna med Sydkorea och Hongkong i varje fall inte gav honom skäl att nu aktualisera tanken på globalkvoter. Därav får man väl ändå dra slutsatsen att det hot mot ett lågprisalternativ i fråga om kläder som globalkvoterna utgör skulle, på den grunden, vara undanröjt. Ett införande av globalkvoter skulle naturligtvis negativt påverka Sveriges anseende i fråga om både handelspolitik och biståndspolitik.

Anf. 171 Statsrådet MATS HELLSTRÖM:

Herr talman! När jag talade om den ökade restriktiviteten under Björn Molins tid, så gällde det bl. a. att det var lägre ökningstakter i en del avtal än tidigare. Det har vi som sagt fått acceptera. Därmed är väl den här frågan avdramatiserad så till vida. Björn Molin, att detta inte är ett test på en speciell inställning till friheten som ett värdebegrepp.

Regeringen har den inställningen att vi skall ha en stor import från u-länderna. Men det måste, på samma sätt som under tidigare regeringar, finnas begränsningar, så att inte vår egen industri svårt skadas i en situation där den redan har mycket stora sysselsättningsproblem. Uppenbarligen intog Björn Molin en liknande hållning på den punkten, när han införde ökade begränsningar under sin tid.

Anf. 172 BJÖRN MOLIN (fp):

Herr talman! Min fråga gällde ju i första hand om regeringen avsåg att överväga införande av globalkvoter. Om man införde globalkvoter i fråga om textilimporten, så skulle det självfallet vara ett hot mot friheten och frihandeln. Men jag tillåter mig att tolka både dagens debatt och tidigare debatter så, att man i stort sett ändå vågar säga att det hotet är undanröjt.

Anf. 173 Statsrådet MATS HELLSTRÖM:

Herr talman! Jag vill bara avslutningsvis påminna om att Björn Molin själv gjorde reservationer när det gällde Sveriges anslutning till multifiberavtalet. De reservationerna innebar ju att man måste bedöma att de förhandlingar som skulle föras – och som nu alltså förs – ger tillfredsställande resultat. Annars skulle man söka sig fram på andra vägar. Det ansåg även den förra regeringen.

Överläggningen var härmed avslutad.

34 § Svar på interpellation 1982/83:119 om den internationella vapenhandeln, m. m.

Interpellationssvaret hade före sammanträdet utdelats till kammarens ledamöter.

Anf. 174 Statsrådet MATS HELLSTRÖM:

Herr talman! Med hänvisning till riksdagsordningens 6 kap. och för att underlätta för kammaren att genomföra debatterna i kväll – riksdagen står ju inför sin avslutning – kommer jag endast att göra en sammanfattning av det interpellationssvar som ju är utdelat och som också i sin helhet kommer att ingå i protokollet.

Det utdelade svaret var av följande lydelse:

Herr talman! Hans Göran Franck har ställt följande frågor till mig:

1. Hur bedömer utrikeshandelsministern omfattningen av den internationella vapenförsäljningen och riskerna för att den ytterligare kommer att öka?
2. Avser regeringen att ta något nytt initiativ i syfte att öka insynen och kontrollen över den internationella handeln med krigsmateriel och världens rustningsindustrier?
3. Vilka åtgärder är regeringen beredd att vidta för att begränsa den svenska exporten av krigsmateriel?
4. Är den svenska kontrollen av vapenexporten, särskilt den s. k. reexporten, tillräcklig?
5. Kommer regeringen att tillsammans med statistiska centralbyrån eller på annat sätt publicera årliga sammanställningar över den svenska krigsmaterielexporten för att därigenom öka allmänhetens insyn?

Det är angeläget att sätta in frågor som rör den internationella vapenhandeln i perspektivet av den totala kapprustningen med kärnvapen, kemiska vapen och konventionella vapen. Den pågående kapprustningen är en fruktansvärd misshushållning med jordens resurser. Kärnvapen utgör ett allvarligt hot mot mänsklighetens överlevnad.

Den svenska regeringen ger i enlighet med den syn som FN:s generalförsamling år 1978 enhälligt gav uttryck för högsta prioritet åt en nedrustning av kärnvapen och strävar efter att dessa vapen fullständigt avskaffas. Vi gör det, inte därför att vi betraktar kärnvapen som det enda hindret för en fredlig utveckling, utan därför att vi ser ett genombrott i strävandena att få ett stopp för kärnvapenkapprustningen, främst hos supermakterna, som nyckeln till ett genombrott på många andra avgörande områden i de internationella nedrustningsförhandlingarna. Framsteg – framför allt när det gäller förtroendeskapande åtgärder – kan och måste dock nås inom ett brett fält.

Uppgifter om de konventionella rustningarna och den internationella vapenhandeln är osäkra. Det är dock helt klart att de militära rustningarna domineras av industriländerna. Palmekommissionen gör bedömningen att NATO och Warszawapaktens medlemmar tillsammans svarar för närmare tre fjärdedelar av världens samlade försvarsutgifter.

Nr 159

Måndagen den
30 maj 1983

*Om den inter-
nationella vapen-
handeln, m. m.*

Måndagen den
30 maj 1983

*Om den inter-
nationella vapen-
handeln, m. m.*

Vissa betydelsefulla trender kan spåras i den pågående utvecklingen. En sådan trend är ökningen av vapenöverföringarna till den tredje världen. År 1979 skall omkring 15 % av tredje världens totala försvarskostnader ha använts till anskaffning av militär utrustning från industriländerna. Staterna i Mellersta Östern inkl. Nordafrika står för mer än en tredjedel av utvecklingsländernas samlade försvarsutgifter. Inom regionen är det numera Saudiarabien, Iran, Israel och Irak som har de största utgifterna.

Under 1970-talet ökade enligt Palmekommissionens rapport de militära utgifterna i utvecklingsländerna inkl. Kina med 6 % per år i fasta priser jämfört med endast 1 % per år i industriländerna. Omkring hälften av vapenimporten uppges ha gått till OPEC-länderna, vilket antyder den oerhörda kostnad som de fattiga utvecklingsländerna ådragit sig.

Ett exempel som kommissionen anför är att två östafrikanska länder använder mer pengar på vapenimporten under åren 1977–1979 än samtliga nordiska länder plus Nederländerna tillsammans. Kostnaderna motsvarar inkomsterna från 36 000 personer i de europeiska länderna men från 5 miljoner personer i de afrikanska länderna.

En annan trend är den snabba teknologiska utvecklingen på vapenområdet. Det har lett till att även utvecklingsländerna har kommit i besittning av tekniskt sofistikerad krigsmateriel i betydande skala. Den militära kapaciteten har därmed ökat i en rad utvecklingsländer och kan komma att få allvarliga följder. Inte bara relationerna mellan tredje världens länder utan också mellan utvecklings- och industriländer och mellan de båda militärblocken kommer att påverkas. Självfallet har den tekniska utvecklingen även återverkningar inom den industrialiserade världen. Nya vapen och vapensystem leder till motmedel och förstärker rustningsspiralen.

Det kan också konstateras att vissa av de utvecklingsländer som nu befinner sig i stark industriell utveckling också – både av politiska och av ekonomiska skäl – etablerar sig som tillverkare av krigsmateriel. Från utvecklingsländernas sida har ofta hävdats att de har samma legitima intresse av att bygga upp det försvar de anser sig behöva som industriländerna har. Därtill har de ett intresse av att stå fria från de bindningar som kan uppstå genom militära hjälpprogram.

De utvecklingstendenser som jag nu pekat på bidrar till en lösning i frågan om insyn och reglering av den internationella vapenhandeln. Dessa problem har under en följd av år tagits upp till diskussion i FN. Det har dock visat sig svårt att nå enighet om hur de konkret skall kunna angripas. Från de alliansfria staternas sida har man i första hand hänvisat till behovet av åtgärder från de mest betydande militärmakternas sida, innan det kan bli aktuellt med konkreta åtgärder som berör andra länder.

En grupp har emellertid tillsatts av FN:s generalsekreterare och studerar sedan ett år tillbaka frågan om konventionella vapen. Därvid kommer man också att ta upp frågan om vapenhandeln.

Sverige engagerar sig aktivt i de ansträngningar som görs inom FN:s ram för att nå enighet om åtgärder rörande kontroll och begränsning av den internationella vapenhandeln.

Jag vill i detta sammanhang också erinra om det handlingsprogram som utan omröstning antogs år 1978 av FN:s första specialsession om nedrustning. Däri framhölls bl. a. att konsultationer bör genomföras mellan större vapenleverantörs- och mottagarländer rörande en begränsning av alla typer av internationell överföring av konventionella vapen.

Under åren 1977–1980 höll Förenta staterna och Sovjetunionen överläggningar om exporten av konventionella vapen. Det är angeläget att dessa överläggningar återupptas, om möjligt med deltagande även av andra betydande export- och importländer.

Andra förslag till åtgärder inom detta område har också framförts. Bl. a. har Palme-kommissionen lagt fram förslag till överläggningar mellan olika intressentländer om riktlinjer för överföring. Förslag har från olika håll också lagts fram om registrering av den internationella vapenhandeln. På detta område har Stockholms internationella fredsforskningsinstitut (SIPRI) gjort betydande insatser genom att bygga upp en internationellt oberoende vapenhandelsstatistik.

Jag vill också erinra om att Sverige verkar för att inom FN få fram jämförbara och tillförlitliga uppgifter om olika staters militära resursanvändning. Strävan är att få ett större antal stater att aktivt medverka i ett sådant uppgiftslämnande.

Det kan övervägas att på liknande sätt söka få till stånd någon form av rapportering av den internationella vapenhandeln. Regeringen avser att inom FN undersöka förutsättningarna att införa någon typ av registrering av den internationella vapenhandeln.

Frågorna 3 till 5 avser den svenska krigsmaterielexporten.

Svensk säkerhetspolitik bygger på alliansfrihet i fred och neutralitet i krig. Neutralitetspolitiken förutsätter att omvärlden har tilltro till Sveriges vilja och förmåga att hävda vårt oberoende. För att detta skall kunna gälla måste Sverige ha ett efter våra förhållanden starkt försvar. Tilltron till den svenska förmågan förstärks om vi i fråga om väsentlig krigsmateriel kan vara oberoende av utländska leveranser. För att vara ett litet land har Sverige också en i det närmaste unikt hög självförsörjningsgrad med väsentlig materiel. Av försvarets materielinköp görs ca 70 % inom landet och ca 30 % i utlandet. För flera likartade länder är förhållandet det omvända.

För att upprätthålla vår internationellt sett höga självförsörjningsgrad krävs en viss export av krigsmateriel såväl av ekonomiska skäl som för att vidmakthålla den industriella kapaciteten. Det är dessa våra egna behov som är styrande för försvarsindustrins dimensionering, inte exporten i sig.

Det är väsentligt att denna export sker i en restriktiv anda och inte i något avseende kommer i strid med svenska utrikes- och säkerhetspolitiska intressen. Grundregeln är att vapenexport är förbjuden. Undantag från denna regel kan ges av regeringen. De riktlinjer för vapenexport som antogs år 1971 skärptes i samband med antagandet av den nya lagen (1982:513) om förbud mot utförsel från Sverige av krigsmateriel, m. m., som trädde i kraft vid årsskiftet.

Vid varje begäran om utförseltillstånd görs en totalbedömning som

*Om den inter-
nationella vapen-
handeln, m. m.*

Måndagen den
30 maj 1983

*Om den inter-
nationella vapen-
handeln, m. m.*

omfattar köparlandets utrikes- och inrikespolitiska förhållanden. arten av den materiel som köpet gäller m. m. Vid sammanvägningen av alla faktorer som ingår i en sådan totalbedömning gäller den övergripande principen om restriktivitet.

Skärpningen av exportreglerna har bl. a. inriktats på en utbyggd kontroll över den s. k. reexporten. Den utbyggda kontrollen på detta område innebär att varje köparland regelmässigt avkrävs en deklaration att den förvärvade materielen är avsedd enbart för det egna landets försvarsstyrkor. Den får således inte försäljas vidare. Någon tidsgräns för denna försäkran finns inte längre. Det förhållandet att vi endast godtar statlig myndighet eller av staten auktoriserad vapenimportör som köpare av svensk krigsmateriel jämte det nu nämnda slutförbrukningsintyget utgör medel för att förhindra vidareförsäljning av från Sverige importerad materiel.

Den nya lagens bestämmelser om att upplåtelse av svenska tillverkningsrätter och licenser för tillverkning av krigsmateriel utom riket inte får ske utan regeringens tillstånd innebär vidare en ytterligare skärpning av kontrollen över att svenska vapen inte hamnar i länder till vilka vi inte skulle lämna exporttillstånd. Vid prövning av licensärenden skall samma kriterier gälla som för export av i Sverige producerade krigsmateriel.

Den svenska exporten av krigsmateriel är förhållandevis liten. Under en tioårsperiod har den utgjort omkring 1 % av vår totala export. Från att ha legat på ett maximum med en andel av totalexporten på 1.59 % år 1980 har den sjunkit och var för fjolåret åter under 1 % (0.95 %). Denna relation under enprocentsstrecket mellan krigsmaterielexport och totalexport har med vissa årsvisa variationer upp och ned bestått sedan en mycket lång tid tillbaka. Antalet köparländer har legat markant stabilt år efter år.

Exporten har till övervägande del gått till traditionella köparländer i Västeuropa. Utan den restriktivitet som gäller för den svenska vapenexporten skulle denna utan tvivel vara betydligt mer omfattande och mer geografiskt utbredd. Regeringen kommer att noggrant följa utvecklingstendenserna på krigsmaterielområdet.

I samband med att den nya lagstiftningen trätt i kraft har uppgifterna för krigsmaterielinspektionen (KMI) utökats. Inspektionens resurser har därför förstärkts. KMI kommer därmed också att få såväl anledning som möjlighet till tätare inspektioner inom försvarsindustrin.

Slutligen ställs i interpellationen frågan om regeringen kommer att publicera årliga sammanställningar över den svenska krigsmaterielexporten för att därigenom öka allmänhetens insyn. Svaret är ja.

Jag har nyligen tillsatt en arbetsgrupp på utrikesdepartementets handelsavdelning med uppgift att undersöka och redovisa förslag till dels former för parlamentariskt samråd i frågor som rör krigsmaterielexport, dels en mer öppen redovisning av den svenska krigsmaterielexporten. Uppdraget innebär på denna punkt att föreslå så stora utökningar av statistisk information som är möjlig med hänsyn till de utrikespolitiska och kommersiella sekretesskraven för att därigenom ge ett allsidigt underlag för den offentliga debatten. Denna strävan till större öppenhet står också helt i

överensstämmelse med den hållning som vi intagit på det internationella planet och som jag tidigare berört.

Anf. 175 HANS GÖRAN FRANCK (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka Mats Hellström för det utförliga och i stort positiva svaret på mina frågor. Det är värdefullt att regeringen avser att inom FN undersöka förutsättningarna för att införa någon typ av registrering av den internationella vapenhandeln. Förslag därom har tidigare framlagts utan att leda till något resultat.

Förslagen har mött ett visst motstånd. Min åsikt är, säger Alva Myrdal i sin bok Spelet om nedrustningen, att det skulle bjuda mindre motstånd mot att få vapenexport registrerad, om detta förenades med omfattande registrering av all produktion av vapen i alla länder. Denna ståndpunkt är enligt min mening väl grundad och bör beaktas, då det svenska förslaget framläggs.

Rustningsindustrierna har blivit maktfaktorer både nationellt och internationellt. I vissa länder har intressegemenskap mellan rustningsindustrin, militärledning och politiker utvecklat sig till ett militärindustriellt komplex, som av nationella och andra orsaker bidrar till fortsatt upprustning. Om kunskaperna om de konventionella rustningarna och den internationella vapenhandeln är osäkra, gäller detta i än högre grad om rustningsindustrierna.

Regeringarna själva har alltmer övertagit ansvaret såväl för beställningar av rustningsproduktion som för marknadsföring utomlands. Att regeringarna alltmer övertagit detta ansvar borde underlätta möjligheterna för ett internationellt registreringsorgan att skapa insyn och kontroll, inte blott över vapenhandeln utan också över rustningsindustrin, dess funktionssätt, tillverkning, marknadsföring, produktplaner m. m.

Det är viktigt att Sverige verkar för att inom FN få fram jämförbara och tillförlitliga uppgifter om olika staters militära resursanvändning. Man måste få ett större antal stater att aktivt medverka till ett sådant uppgiftslämnande som Mats Hellström berört i sitt svar.

En årsbok om rustningar och vapenhandel publicerades av Nationernas förbund fram till år 1938. Det finns all anledning till att denna verksamhet skulle kunna tas upp på nytt av Förenta nationerna, men kartläggningen bör inte endast avse vapen utan även militära licenser samt utvecklings- och forskningsresurser för militära ändamål.

Men en registrering och rapportering av den internationella vapenhandeln måste också förenas med åtgärder för en betydande minskning av densamma. Insyn och kontroll på detta område leder inte automatiskt till en reducering av vapenhandeln.

Förenta staterna och Sovjetunionen måste i första hand uppmanas att komma överens om att avväga och jämföra sina vapenleveranser till olika regioner och balansera dem på väsentligt lägre nivåer. Men det behövs internationella överenskommelser eller t. o. m. en internationell konvention beträffande den internationella vapenhandeln.

Den svenska exporten av krigsmateriel är förhållandevis liten, säger

Nr 159

**Måndagen den
30 maj 1983**

*Om den inter-
nationella vapen-
handeln, m. m.*

Måndagen den
30 maj 1983

*Om den inter-
nationella vapen-
handeln, m. m.*

utrikeshandelsministern i sitt interpellationssvar. Det är bra att exporten minskat under de två senaste åren. Men fortfarande är krigsmaterielexporten väsentligt högre än vad den var i mitten på 1970-talet. År 1973 uppgick den till 0,63 %, 1974 till likaledes 0,63 % och 1975 till 0,74 % av den totala svenska exporten. Jag är medveten om att variationer upp och ned bestått sedan mycket lång tid tillbaka.

Det finns en mycket stark opinion i vårt land inom både arbetarrörelsen och fredsrörelsen för att ytterligare åtgärder skall vidtas för att minska den svenska exporten av krigsmateriel. Det är försvarligt även med hänsyn till vår säkerhetspolitik att vi söker begränsa vapenexporten till den nivå som den låg på i mitten av 1970-talet och även har befunnit sig på i tidigare skeden. Om inte verksamma åtgärder vidtas för en mycket restriktiv vapenexport, finns det risk för att den t. o. m. kommer att öka även utöver 1980 års rekord.

Visst finns det ett intresse hos främst mindre alliansfria länder att kunna köpa sin krigsmateriel från Sverige för att minska sitt stormaktsberoende. Nu är den svenska exportens andel av den totala internationella vapenhandeln ändå så liten att intresset av en minskad svensk vapenexport nu väger tyngre. Det är också av värde att Sverige kan föregå med gott exempel, då vi i internationella sammanhang nu vill verka för en registrering och minskning av den internationella vapenhandeln.

Det är viktigt att regeringen noggrant kommer att följa utvecklingstendenserna på krigsmaterielområdet. Det är av särskilt stor betydelse att detta gäller den svårkontrollerbara s. k. reexporten. Man får inte bortse från att risken för överträdelser trots de skärpningar som företagits i de svenska reglerna inte är obetydlig.

Slutligen ber jag att få uttrycka min uppskattning över att regeringen kommer att publicera årliga sammanställningar över den svenska krigsmaterielexporten för att därigenom öka allmänhetens insyn. Jag hoppas att detta innebär att det årligen kommer att offentliggöras uppgifter om den militära exportens värde, materiel- och kunskapsbeskaffenhet samt om mottagarländer eller regioner. En sådan redogörelse bör också innefatta en lista på samtliga militärexportärenden som inkommit.

Herr talman! Det finns visserligen utrikespolitiska och kommersiella sekretesskrav som måste beaktas. Det är angeläget att understryka att största möjliga öppenhet iakttas.

Anf. 176 BJÖRN MOLIN (fp):

Herr talman! Min kommentar till denna diskussion om krigsmaterielexporten kan göras kort, så mycket mer som statsrådet Hellströms redovisning var helt tillfredsställande och knöt an till de allmänt accepterade riktlinjer som föreslogs av den förra regeringen och antogs av riksdagen våren 1982. De förutsätter en restriktiv tillämpning av dessa riktlinjer, och jag tror jag vågar säga att en sådan restriktiv tillämpning bidrog till att krigsmaterielexporten sjönk något under förra regeringens tid.

Mats Hellström säger att han vill eftersträva en mera öppen redovisning av den svenska krigsmaterielexporten. Jag tycker detta är tillfredsställande. Jag

hade möjlighet att uttrycka samma strävan i riksdagen för ett år sedan.

Sedan säger Mats Hellström att han vill pröva olika former för parlamentariskt samråd i frågor som rör krigsmaterielexporten. Enligt min mening bör det ske genom utrikesnämnden. Principiellt betydelsefulla utförelsetillstånd bör, liksom hittills, diskuteras i utrikesnämnden. Någon annan form för parlamentariskt samråd behövs enligt min mening inte.

Nr 159

**Måndagen den
30 maj 1983**

*Om den inter-
nationella vapen-
handeln, m. m.*

Anf. 177 Statsrådet MATS HELLSTRÖM:

Herr talman! Jag delar i stort Hans Göran Francks syn på de internationella vapenhandelsfrågorna och rustningsfrågorna. Jag vill bara markera ytterligare att den lagstiftning som ju gäller från den 1 januari och går tillbaka på en socialdemokratisk motion här i riksdagen för några år sedan i flera avseenden innebär en ökad restriktivitet. Det är självfallet i den andan vi kommer att bedöma de ansökningar som kommer in.

Jag vill tillägga att jag också delar Hans Göran Francks syn när det gäller möjligheterna att komma åt den internationella vapenhandeln. Det är inte bara en fråga om vapenexporten, om rustningsindustrin över huvud taget. Därmed kommer man in på ytterligare en debatt, men med tanke på den sena timmen kan vi inte närmare beröra denna. Det rör förutsättningarna att över huvud taget ge realistiska chanser till en omställning från militärindustrins tillverkning av krigsmateriel till civil produktion. Där har också en rad initiativ tagits i FN, framför allt av Inga Thorssons grupp. Palmekommissionen berörde den också. Detta är självfallet en utomordentligt svår fråga. Den har sällan tagits upp med alla intressenter närvarande.

Svenska metallindustriarbetareförbundet arrangerade nyligen en internationell konferens tillsammans med Arbetarrörelsens fredsforum, där man förde samman forskare som arbetar med konverteringsfrågorna, som man säger, med fackliga organisationer i de militärindustrier som finns i en rad olika länder. Resultaten från den typen av konferens är också mycket värdefulla för att bedöma realistiska möjligheter att finna alternativ till krigsmaterielproduktion. Detta är ju kärnproblemet, och exporten är bara en del av detta problem.

Den svenska regeringen arbetar som sagt i FN för att få en öppen kartläggning av militärbudgetarna, som då är huvudfrågan. Sedan är vi också beredda att försöka ta initiativ till diskussioner om registrering av vapenexporten.

Problemen är mycket stora, eftersom hittills en rad olika ländergrupper med olika motiv avvisat en sådan redovisning.

Vi är alltså beredda att själva öka den systematiska informationen till allmänheten – alltså inte, Björn Molin, bara i form av ett anförande. Vi vill också i mer systematisk form ge underlag för den allmänna opinionen om den krigsmaterielexport som vi är tvungna att acceptera med hänsyn till vårt försvars internationellt sett höga självförsörjningsgrad, som i sin tur är viktig för ett neutralt land.

Måndagen den
30 maj 1983

Om en bättre företagsstruktur inom skogsbruket

Anf. 178 HANS GÖRAN FRANCK (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka Mats Hellström för det kompletterande svaret. Det gav ökad tyngd åt det interpellationssvar jag fick. Jag vill bara ytterligare en gång markera betydelsen av att man då man skall ta upp frågan om registrering också undersöker förutsättningarna för att registrera såväl produktion som handel med vapen.

Överläggningen var härmed avslutad.

35 § Svar på interpellation 1982/83:125 om en bättre företagsstruktur inom skogsbruket

Anf. 179 Statsrådet ROINE CARLSSON:

Herr talman! Nils Åsling har frågat mig om jag är beredd att medverka till att domänverket för att främja utvecklingen i skogsbygderna även fortsättningsvis aktivt medverkar till en bättre företagsstruktur och arrondering i skogsbruket genom försäljning och byten för komplettering av enskilda fastigheter.

År 1979 anvisade riksdagen ett anslag i form av förlagslån till domänverket på 500 milj. kr. för förvärv av skogsmark från industrin. Skogsindustrin befann sig vid den tidpunkten i en svår ekonomisk kris, då flera av skogsbolagen började bjuda ut delar av sin skogsmark till försäljning för att därigenom förbättra sin soliditet. Det rörde sig vanligtvis om så stora arealer att det inte ansågs vara möjligt för någon annan än staten att uppträda som köpare. Genom förlagslånet på 500 milj. kr., som nu är fullt utnyttjat, har domänverket kunnat genomföra betydande fastighetsköp. Domänverket har förvärvat mark från bl. a. Munksjö AB, Lesjöfors AB, Billerud Uddeholm AB och AB Klippans Finpappersbruk. Som villkor för lånet gäller att om mark som har förvärvats av lånemedlen framdeles avyttras, skall så stor del av lånet som svarar mot den avyttrade marken återbetalas till staten.

Enligt domänverkets statistik har verkets markinnehav inkl. mark som förvärvats i bolagsform under åren 1973–1982 ökat med 152 000 ha. Av denna areal avser ca 90 000 ha mark som förvärvats med hjälp av förlagslånet.

Vidare har sedan år 1978 mellan lantbruksstyrelsen och domänverket avtalats om överföring av mark från domänfonden till jordfonden gällande 33 700 ha. F. n. pågår diskussioner om överföring av ytterligare 4 000 ha.

Lantbruksstyrelsen och domänverket har nu gått igenom domänverkets markinnehav och förhandlat om vad som skulle kunna säljas till enskilda. Överföring av mark från domänverket i mer samlad omfattning torde f. n. inte vara aktuell. Däremot bör domänverket givetvis också i fortsättningen medverka i jordbrukets och skogsbrukets strukturrationalisering i den omfattning som är lämplig från verkets synpunkt.

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet Roine Carlsson för svaret på min interpellation. Svaret är emellertid trots allt en besvikelse. Jag ser det i viss mån som en bekräftelse på det uttalande som finns i budgetpropositionen om att det betydelsefulla arbete som inleddes av Fälldinregeringarna för att förbättra arronderingen i skogsbruket inte längre skall fortgå.

Det är enligt svaret t. o. m. så att denna attityd ytterligare betonas, eftersom Roine Carlsson lägger hela bedömningen på domänverket. Verket skall alltså enligt svaret "medverka i jordbrukets och skogsbrukets struktur-rationalisering i den omfattning som är lämplig från verkets synpunkt".

Min erfarenhet är att verket, om det skall tillgodose sina egna intressen, i allmänhet är mycket restriktivt när det gäller att medverka i arronderings-förbättringar. Verket, som under senare år i så hög grad ökat sitt markinnehav, borde enligt min uppfattning även fortsättningsvis aktivt medverka för att ur den samlade skogsnäringens synpunkt skapa så gynnsamma arronderingsförhållanden som möjligt. Det kräver, herr stats-råd, klara direktiv till verket.

Om detta uttalande också skall gälla de jordbruksarrendatorer som verket har, innebär det en ytterligt restriktiv inställning även i de fall där fastighetsöverlåtelse till arrendatorerna inom jordbrukssektorn är ett bra alternativ. Det vore i så fall synnerligen beklagligt.

Jag har exempel från min valkrets i Jämtlands län – och jag tror att det finns likartade exempel i praktiskt taget alla län – på hur den av Fälldinregering-arna genomförda skogskompletteringen av enskilda fastigheter och inrättan-det av särskilda skogsbruksfastigheter har stor betydelse för boende och sysselsättning i skogsbygder.

Denna fråga gäller alltså i hög grad den allmänna utvecklingen i glesbygderna. Ur denna synpunkt är svaret en särskild besvikelse. Det är också ett nytt exempel på att den nuvarande regeringen på område efter område dess värre sänker ambitionerna – jag hoppas det är fel, men man får det intrycket – när det gäller att upprätthålla sysselsättning och boende i glesbygden.

Är inte statsrådet medveten om att domänverket också har ett ansvar mot invånarna i skogsbygder som sträcker sig utöver det som verket har i egenskap av statligt verk? Domänverket får naturligtvis inte vara ett självändamål, utan bör som förvaltare av statens skogar uppträda solidariskt med de bygder där verket är företrätt. Domänverket bör alltså medverka till en förstärkning av enskilda fastigheter och tillskapandet av nya skogsbruks-företag, inte bara där det, för att citera statsrådet, är lämpligt "från verkets synpunkt", utan där det gagnar utvecklingen av skogsbruket i stort och den berörda bygden. Är inte statsrådet Roine Carlsson överens med mig om att detta trots allt måste vara den rimliga formuleringen av domänverkets markpolitik?

Måndagen den
30 maj 1983

*Om en bättre före-
tagsstruktur inom
skogsbruket*

Överläggningen var härmed avslutad.

36 § Svar på interpellation 1982/83:133 om finansieringen av fiskebåtar

Anf. 181 Statsrådet ROINE CARLSSON:

Herr talman! Jens Eriksson har ställt följande frågor till industriministern:

1. Ser industriministern någon möjlighet att genom fördelaktiga lån underlätta för beställarna av fiskefartyg, så att de kan bygga sina fiskebåtar i Sverige på samma sätt som sker i andra länder och som förekommer i Sverige beträffande handelsfartyg?

2. Är industriministern beredd att medverka till att förordningen om stöd till varvsföretag m. m. kan komma att gälla även fiskefartyg?

3. Om svaret på någon eller på bägge frågorna är ja, när kan sådana åtgärder förväntas?

Arbetet inom regeringen är så fördelat att det är jag som skall svara på interpellationen.

Enligt förordningen (1980:561) om statligt stöd till varvsföretag m. m. får kreditgaranti och räntestöd endast avse fartyg som har eller avses få en bruttodräktighet av minst 300 registerton. I vissa fall har regeringen beviljat undantag från den bestämmelsen. En förutsättning för att sådant undantag skall beviljas är att fartyget byggs vid ett varv som normalt tillverkar fartyg med en bruttodräktighet om minst 300 registerton och att övriga krav som ställs för att bevilja kreditgaranti och räntestöd, bl. a. på kreditvärdighet, är uppfyllda. Sådana undantag kan även lämnas för fiskefartyg. En nedre storleksgräns för att sådana undantag skall beviljas är att fartyget har en bruttodräktighet om minst 100 registerton. Skälet härtill är att det enligt en överenskommelse inom OECD om statligt stöd vid export av fartyg utgår stöd endast för fartyg med en bruttodräktighet om minst 100 registerton. Denna överenskommelse har även övriga nordiska länder förbundit sig att följa.

Några förändringar av nämnda regler är jag inte beredd att medverka till.

Anf. 182 JENS ERIKSSON (m):

Herr talman! Jag tackar statsrådet Roine Carlsson för svaret.

Svaret var kort och klarläggande, och jag behöver inte heller göra några längre utläggningar. Det leder sannolikt inte till så mycket mer. Men det är ändå några saker jag vill peka på.

Om jag börjar i slutet av statsrådets svar, kan jag inte frigöra mig från känslan att statsrådet inte tycker det är särskilt intressant att diskutera byggandet av fiskebåtar på varv i Sverige. Statsrådet redogör för hur det nu är, och "några förändringar är jag inte beredd att medverka till", säger han.

Men är byggandet av fiskebåtar så ointressant? Vi behöver en förnyelse av den svenska fiskeflottan, som är föråldrad, och det bör i framtiden ge en hel del arbetstillfällen för våra varv.

Det är också viktigt att vi bevarar kunnandet och traditionen att bygga mindre och sjödugliga fartyg.

Vi har avskräckande exempel på att skeppsbyggnadskonsten inte alltid stått så högt i Sverige. Jag tänker då på de två stora båtar som kustbevakningen lät bygga 1980, TV 171 och 172. De kostade mycket pengar men kunde inte ligga ute till havs när vindstyrkan översteg 7 sekundmeter. Det är båtar på 350 deplacementton. Med våra fiskebåtar ligger man inte bara ute – man bedriver fiske i 15–20 sekundmeter, och det med betydligt mindre fartyg.

Jag kan inte heller underlåta att nämna fiaskot med ubåtarna. Det kunde ha undvikits om marinen förfogat över båtar som kan upptäcka och följa sill- och makrillstim på stora avstånd utan att släppa dem ur asdicens synfält. De kan göra detta praktiskt taget hur länge som helst. Jag vet det därför att en av våra kunnigaste fiskare på området har testat marinens båtar, avsedda och utrustade för att leta efter och följa ubåtar.

Han bedömer det som uteslutet att klara uppgiften med de båtar marinen förfogar över. Han har bevisat detta genom att med sin egen fiskebåt utanför Karlskrona under 5–6 timmar inte släppa den ubåt som användes för övningen mer än ett fåtal minuter utanför asdicens operationsområde, dvs. 3 500 m. Han hade den med andra ord hela tiden under kontroll och kunde när han så önskade placera sin båt rakt över den.

Utrustningen man har på marinens båtar är likvärdig med fiskebåtens. Det är alltså fartygen som är olämpliga för sitt ändamål.

Självfallet saknar man också den kunnighet att upptäcka och följa föremål som den har förvärvat som timme efter timme under dagar och nätter tränats att använda sin asdic.

Tyvärr försvinner våra modernaste fiskebåtar Vingaborg och Timor till Chile inom en snar framtid, och det är angeläget att de ersätts, inte bara för fiskets skull utan kanske ännu mer för vårt försvar. Vi har inte många sådana fiskare. De är en elit, specialutbildade under årtal av träning.

Det gäller att hålla flottan intakt, men tyvärr tar andra länder över båtbyggandet genom generösare kreditgivning. Den nya Bravik på Styrso är beställd i Danmark. Det kommer att bli fler, om ingenting görs.

Ytterligare fyra nybyggen diskuteras. Det är båtar över 100 bruttoton. Om de kan byggas i serie vid ett svenskt varv kan priserna pressas. Det ger också en icke föraktlig sysselsättning i Sverige.

Statsrådet redogör i sitt svar för att regeringen i vissa fall kan göra undantag för 300-tonsregeln. Byggandet skall då ske vid varv som normalt bygger fartyg över 300 ton. Vi har sådana varv som kan och gärna vill bygga fiskebåtar. Låt mig nämna Åsiverken, Kalmar Varv, Karlstads Varv och Svenska Varv. Det kanske finns fler.

Vi skulle, om regeringen medgav sådana undantag, kunna bygga våra båtar vid våra egna varv. Jag är övertygad om att man kan göra det till konkurrenskraftiga priser.

Jag utesluter inte heller att man kan bygga för utlandet. Sådana diskussioner pågår.

Det hela är egentligen en fråga om konkurrens, där Sverige fortfarande kan hävda sig både beträffande kvalitet och beträffande pris, men där finansieringen utgör den stora skillnaden.

Jag återkommer till det statsrådet sade i sitt svar om undantaget från gällande regler. Det är det som är intressant, och jag frågar därför: Är statsrådet positiv och beredd att medverka till att undantag görs från gällande regler som möjliggör att svenska fiskebåtar kan byggas vid varv i Sverige?

Anf. 183 KERSTIN EKMAN (fp):

Herr talman! Ett fungerande svenskt fiske är av stor betydelse för vårt land. Fisket skapar sysselsättning och bidrar till vår folkförsörjning. Jens Eriksson har både i sin interpellation och i sitt inlägg givit en så gott som heltäckande bild av de förutsättningar som gäller för svenskt fiske i dag. Det är ingen ljus bild, men det går inte heller att påstå att staten gör så mycket för att göra bilden ljusare. Nu har svenska fiskare av tradition klarat sig långt utan stöd, men om man läser Jens Erikssons två frågeställningar är de ganska rimliga som krav på insatser.

Ett positivt svar på någon av eller helst på båda frågorna hade kunnat bidra till att göra bilden ljusare. Tyvärr är statsrådets svar av det slaget att det snarare lägger en hopplöshetens dimma över framtiden.

Naturligtvis öppnas vissa möjligheter genom att regeringen kan ge dispens när det gäller byggande av mindre fartyg. Det är bra om detta kan leda till att beställningen placeras i Sverige.

I vad gäller långivningen genom fiskeristyrelsen kan jag som ledamot av styrelsen instämma i att det behövs förstärkning.

Herr talman! Jag har under ett antal år motionerat och försökt få gehör för tanken på en samordning av nyanskaffning av svenska fiskefartyg och marinens behov av hjälpfartyg i minröjningsorganisationen. Anledningen till detta är att vi behöver både en förnyelse av den svenska fiskeflottan och att, om ingenting görs, vi på 1990-talet inte har någon möjlighet att klara av minröjningsfunktionen i krig. Detta borde vara anledning nog till att staten ger stöd, och det borde också vara vettigt att man här samordnar den civila funktionen och den militära.

Det har under de senaste veckorna genom tidningarna lämnats uppgifter om att de moderna fiskefartygen som på grund av sina stålskrov inte kan användas för minsvepning nu används i ubåtsjaktssammanhang. Jens Eriksson har nu här i kammaren bekräftat att så är möjligt. Det har länge varit en önskan från svenska fiskare att genom kontakt med marinen klara den svåra ekonomiska situation som vissa fartyg råkat i på grund av de minskade fångstkotorna. Genom att samverka med militär myndighet skulle samutnyttjande kunna ske redan i fredstid. Det vore positivt om det gavs något besked från statsrådet, som kunde vara någonting att arbeta efter i framtiden.

Överläggningen var härmed avslutad.

Måndagen den
30 maj 1983

37 § Svar på fråga 1982/83:466 om bättre balans mellan de olika trafikintressena inom transportrådet, m. m.

Anf. 184 Statsrådet ROINE CARLSSON:

Herr talman! Agne Hansson har frågat kommunikationsministern dels om han är beredd vidta åtgärder för att åstadkomma en bättre balans mellan de olika trafikintressena inom transportrådet, dels om han är beredd medverka till att ge de lokala intressena större tyngd än vad fallet är i dag i överväganden om de nedlägningshotade järnvägarnas framtid. Frågan har överlämnats till mig för besvarande.

Transportrådet leds av en styrelse som består av generaldirektören, sex ledamöter som företräder riksdagspartier och näringslivet samt två personalföreträdare. Enligt riksdagens beslut vid transportrådets bildande skall styrelsen utses med hänsyn till behovet av en samlad sakkunskap och erfarenhet i frågor om samhällsplanering och trafikförhållanden. Den utvidgade roll som transportrådet framöver får vid beredning av järnvägsfrågor gör det därmed aktuellt att nu överväga en komplettering av styrelsen.

När det gäller Agne Hanssons önskemål om ett ökat lokalt inflytande vill jag hänvisa till riksdagsbeslutet från den 5 maj i år. Jämfört med 1979 års trafikpolitiska beslut innebär nämligen de nya riktlinjerna att det blir lättare för de regionala trafikhuvudmän som så vill att behålla järnvägstrafiken. Staten tar nu hela kostnaden för banupprustningen. Huvudmännen har därmed fått en ökad valfrihet mellan olika trafiklösningar, vilket är viktigt.

Anf. 185 AGNE HANSSON (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka för svaret. Samtidigt som jag beklagar kommunikationsministerns frånvaro på grund av sjukdom är jag tillfreds med att regeringen ändå fick fram ett svar på min fråga. Självfallet är jag däremot inte helt tillfredsställd med innehållet i svaret.

Transportrådets agerande i förhandlingarna med de lokala trafikhuvudmännen i samband med verkställigheten av riksdagens trafikpolitiska beslut om nedlägningsprövade bandelar har väckt stark irritation lokalt och regionalt. Man ifrågasätter transportrådets roll. Man säger t. o. m. att synen på järnvägarna från transportrådets sida är så negativ att man undrar om det kommer att finnas några järnvägslinjer kvar i Sverige, eftersom transportrådet vill göra gällande att landsvägstrafiken har sådana fördelar.

Tyvärr måste man i de flesta fall ge kritikerna rätt.

Det underlagsmaterial som tas fram från transportrådets sida är tendensiöst till järnvägarnas nackdel. Det gör naturligtvis att de som har att företräda länens och de lokala huvudmännens intressen känner uppgivenhet och maktlöshet i en omöjlig situation, där besluten upplevs som i praktiken redan fattade.

Jag beklagar därför att regeringen på den punkten inte är beredd att ge de lokala huvudmännen ett ökat inflytande. Beslutet den 5 maj i år om att staten

*Om bättre balans
mellan de olika
trafikintressena
inom transportrådet,
m. m.*

Måndagen den
30 maj 1983

*Om reglerna för
tillstånd till taxitrafik*

tar hela kostnaden för banupprustningen ändrar inte det förhållande jag här har relaterat.

De lokala trafikhuvudmännens upplevelser är främst en följd av den klart mera aktiva centrala roll som regeringen nu har gett transportrådet. Därigenom blir självklart rådets sammansättning än mer väsentlig. Jag noterar därvid att regeringen nu är beredd att ändra rådets sammansättning – det är positivt. Jag konstaterar således att på den punkten har jag blivit tillfreds. Däremot är jag inte nöjd med beskedet om de lokala huvudmännens inflytande. Jag vill fråga om man inte ens från regeringens sida är beredd att ge dem skäligt rådrum för att fatta sina beslut.

Överläggningen var härmed avslutad.

38 § Svar på fråga 1982/83:531 om reglerna för tillstånd till taxitrafik

Anf. 186 Statsrådet ROINE CARLSSON:

Herr talman! Olle Grahn har frågat kommunikationsministern om regeringen avser att framlägga förslag om ändring i yrkestrafikförordningen, så att bestämmelsen om skyldighet för taxiägare att vara anslutna till beställningscentral inte inkräktar på föreningsfriheten. Frågan har överlämnats till mig för besvarande.

Frågan har ställts med hänvisning till att beställningscentralerna i allmänhet drivs av taxiföreningarna och att dessa härigenom skulle kunna vägra taxiägare, som ej önskar tillhöra föreningen, att utnyttja centralen.

Taxi utgör en del av den kollektiva trafiken. Detta innebär bl. a. att samhället uppställer krav på att taxibilar i rimlig omfattning finns tillgängliga också på tider då trafiken är olönsam för taxiföretagen. Även i andra avseenden, t. ex. vad gäller fordonsutrustningen, ställs särskilda krav. Å andra sidan försöker samhället aktivt sörja för att förutsättningarna för företagarna är goda. Det sker bl. a. genom att såväl behovet av trafiken som trafikutövarens lämplighet prövas vid nyetablering. – Liksom beträffande övrigt kollektiv persontrafik regleras taxitrafiken således noggrant i lagstiftningen. Att göra direkta jämförelser mellan de betingelser som gäller för denna bransch och för näringslivet i övrigt vore felaktigt.

Regeln att trafikutövarna skall tillhöra en beställningscentral syftar bl. a. till en förbättrad konsumentservice. Centralerna drivs som regel av den lokala taxiföreningen. Andra uppgifter för en sådan förening är samverkan med länsstyrelsen, exempelvis vid upprättandet av de s. k. kommanderingsplanerna, som anger omfattningen av trafiken. Denna samverkan mellan branschen och tillståndsmyndigheten är av stor betydelse med hänsyn till taxis roll i den kollektiva trafiken.

I allmänhet har taxiägarna själva funnit det förenligt med sina intressen att tillhöra taxiföreningen. Skulle denna uppträda på ett sätt som inte överensstämmer med yrkestrafiklagstiftningens syften, har länsstyrelsen

möjlighet att ingripa. Det kan ske genom att länsstyrelsen bestämmer att taxiutövarna skall tillhöra en förening vars stadgar har godkänts av länsstyrelsen.

Jag ser f. n. ingen anledning att vidta några lagstiftningsåtgärder med anledning av de av Olle Grahn framförda farhågorna. Däremot kan jag försäkra att man inom kommunikationsdepartementet mycket uppmärksam följer utvecklingen inom den yrkesmässiga trafiken och då inte minst taxitrafiken.

Nr 159

**Måndagen den
30 maj 1983**

*Om ombyggnaden
av riksväg 33 mel-
lan Mariannelund
och Vimmerby*

Anf. 187 OLLE GRAHN (fp):

Herr talman! Jag hade ställt en fråga till kommunikationsministern. Jag beklagar att han har blivit sjuk, så att han inte kan svara på den själv. Jag ber därför att få tacka statsrådet Roine Carlsson för svaret på min fråga.

Taxi är en av våra viktigaste servicenäringar. Samma sak kan naturligtvis sägas om annan beställningstrafik. Vi är vana vid säker och god service, och kanske vi inte så ofta funderar över organisation och säkerhetskrav.

Vi har vant oss vid att ha tillgång till en verkligt serviceinriktad yrkeskår och just därför ibland blivit irriterade när taxin inte kommit omedelbart efter beställning, utan att fundera över problemen kring låg- och högttrafik. För taxikunderna/allmänheten är det viktigt att det finns klara bestämmelser angående rätten att bedriva beställningstrafik. Jag tror inte att någon skulle vara betjänt av obegränsade taxirättigheter.

Det är inte svårt att acceptera den bestämmelse som finns om gemensam beställningscentral för Taxi inom ett visst område, och för taxikunderna är det väsentligt att taxibilarna är anslutna till en gemensam beställningscentral med fullgod kapacitet. Det är i dag enbart taxiföreningar inom trafikområdena som driver beställningscentraler. Dessa föreningar anses i dag kunna hindra icke-medlemmar att ansluta sig till centralen och har heller ingen egentlig skyldighet att låta ansluta icke-medlemmar. Denna ordning innebär således att det i praktiken inte är länsstyrelsen som avgör om någon skall få driva taxirörelse inom ett trafikområde.

Jag hade förväntat mig att få ett något positivare svar på min fråga och är litet besviken med anledning av det svar statsrådet lämnat, men jag hoppas ändå att regeringen snarast framlägger ett förslag om ändring i yrkestrafikförordningen, så att de paragrafer som i dag kan anses inkräkta på föreningsfriheten ändras.

Överläggningen var härmed avslutad.

39 § Svar på fråga 1982/83:550 om ombyggnaden av riksväg 33 mellan Mariannelund och Vimmerby

Anf. 188 Statsrådet ROINE CARLSSON:

Herr talman! Agne Hansson har frågat kommunikationsministern om regeringen är beredd ställa medel till förfogande för en omgående

Måndagen den
30 maj 1983

*Om ombyggnaden
av riksväg 33 mel-
lan Mariannelund
och Vimmerby*

ombyggnad av kvarvarande etapp på riksväg 33 mellan Mariannelund och Vimmerby. Frågan har överlämnats till mig för besvarande.

De för väg- och gatubygget gällande flerårs- och fördelningsplanerna upprättas enligt vägkungörelsens bestämmelser. De revideras vart femte år. Medel fördelas enligt en angelägenhetsgradering och efter hörande av regionala och lokala myndigheter.

Riksväg 33 finns med i det förslag till ny flerårsplan för tiden 1984–1993 som vägverket nu sänt ut till länen för synpunkter. Flerårsplanen skall fastställas i år.

Medel som statsmakterna anvisar för vägbyggande fördelas enligt den fastställda prioriteringen i flerårsplanerna. Detta gäller även medel som regeringen anvisar enligt den s. k. finansfullmakten för sysselsättningsskapande åtgärder.

Anf. 189 AGNE HANSSON (c):

Herr talman! Jag tackar för svaret, men kan dock inte vara helt nöjd med det.

Det är riktigt att fördelningen av medel sker på sätt som anges i svaret och att vägen finns med i planen för tiden 1984–1993. Men enligt planen skall riksväg 33 byggas i etapper, och den sista etappen är den som jag syftar på, vilken skall färdigställas längre fram i tiden. Det är en sträcka på 3,5 km som återstår.

Genom att riksväg 33 är den naturliga genomfartsleden från väst- till östkusten i södra Sverige kommer den återstående ombyggnadsetappen att bli den klart sämsta delen av sträckan mellan Göteborg och Västervik. Det är därför enligt min mening naturligast, billigast, enklast och mest praktiskt att omgående bygga även denna återstående del i samband med att byggnationen av den nu pågående etappen sker. Jag skulle på den punkten vilja ha ett klarare besked. I och för sig avvisas inte den tanke jag framfört i svaret, och jag hoppas att man kan uppfatta det så, att regeringen är beredd att medverka till att flytta fram den aktuella vägsträckan i planen, så att byggnationen sker i ett sammanhang. Det skulle innebära en klar förbättring, och denna flaskhals för genomfartsresenärerna skulle försvinna, vilket är önskvärt inte minst i semestertider. Dessutom kommer problemen med denna lokala kommunikationsled och dess irriterande dåliga trafikstandard att undanröjas när hela sträckan står färdig.

Också ur trafiksäkerhetssynpunkt skulle detta vara till fördel.

Vidare innebär svaret, som jag uppfattar det, att statsmakterna är beredda att upprusta vägnätet och således kompensera länet för de järnvägar inom länet som man tydligen är beredd att lägga ned.

När det gäller sysselsättningsskapande åtgärder, som det talas om i slutet av svaret, vill jag understryka att den här bygden är drabbad av svårigheter sysselsättningspolitiskt sett. Det vore således till gagn för bygdens utveckling, om svaret innehöll den positiva anda som jag ändå tycker mig skönja i detsamma.

Herr talman! Jag ber än en gång att få tacka för svaret.

Anf. 190 Statsrådet ROINE CARLSSON:

Herr talman! Som jag nämnde i mitt svar till Agne Hansson pågår arbetet med att upprätthålla flerårsplan för vägbyggandet.

Flerårsplanen för riksvägar är ute på remiss i resp. län. Därför är det just nu rätt tidpunkt att lokalt och regionalt ute i landet arbeta för att vägobjekten kommer i den ordning som man önskar.

Den dag det blir aktuellt med pengar till sysselsättningsskapande vägbyggen är det, som jag sade, prioriteringarna i flerårsplanen som ligger till grund för regeringens beslut liksom naturligtvis sysselsättningssituationen i resp. län.

Anf. 191 AGNE HANSSON (c):

Herr talman! När arbetet med planeringen nu pågår skulle det vara av mycket stort värde, om man kunde få en synpunkt från regeringens sida och från den centrala myndighetens sida. Det skulle underlätta prioriteringen i det här fallet. Jag kan inte förstå annat än att det skall vara möjligt att göra en sådan prioritering att den här vägen kan få byggas i ett sammanhang, och det tycker jag är tillfredsställande.

Överläggningen var härmed avslutad.

40 § Kammaren åtskildes kl. 23.42.

In fidem

BERTIL BJÖRNSSON

/Solveig Gemert

Nr 159

Måndagen den
30 maj 1983

*Om ombyggnaden
av riksväg 33 mel-
lan Mariannelund
och Vimmerby*